

II.10. Társadalom

Különösen a 2008-as gazdasági és társadalmi válság óta köztudomású, hogy **a bruttó hazai termék (GDP) nem alkalmas a társadalmi fejlettség és fejlődés mérésére**¹. A jövőbeli nemzedékek társadalmi jólétének mérésére olyan mutató(ka)t kell kialakítani, majd alkalmazni, amely(ek) **egyszerre** alkalmasak a gazdasági (fogyasztási) szemponton túl a **társadalmi és természeti (környezeti) változások figyelembe vételére is**. E fejezet olyan **társadalmi mutatókat**, folyamatokat ismertet, amelyek területi összefüggéseinek vizsgálata hozzájárulhat a jövőbeli budapesti társadalmi-jólét közösségi tervezéséhez.

A társadalmi folyamatok kölcsönhatásban állnak Budapest természeti, környezeti állapotával: egyfelől időben és térben közvetetten hatnak azokra, másrészt a megváltozott természeti, környezeti állapot további – akár kedvezőtlen – társadalmi folyamatokat idézhetnek elő. Fontos megjegyezni, hogy környezetvédelmi beavatkozások gazdasági, társadalmi haszonnal, bizonyos társadalmi érdekek kielégítésével, ellenben más érdekek hátrányával is járnak².

A **budapesti agglomerációban erőteljes urbanizáció** figyelhető meg, a népesség 1990 óta 58%-kal növekedett, ami elsősorban a vándorlási folyamatoknak – főként az agglomerációs övezetbe történő odavándorlásoknak – köszönhető. **Budapest** lakossága ehhez képest csökken, 2016 óta a **tényleges fogyás**, ezzel együtt a fővárosi peremkerületekbe, valamint a környező településekre történő **kiköltözések** folyamata jellemző. A **szuburbanizáció** számos **kedvezőtlen környezeti hatással jár**: a városi terjeszkedés a természeti környezet területi csökkenését és minőségének romlását, a motorizáció erősödését, a közlekedésből fakadó környezetterhelések növekedését is okozhatja. Budapesten a **térbeli társadalmi különbségek növekedésével** is számolni kell.

A fővároson belül eltérő jellegű városrészek alakultak ki, mely a városkörnyék strukturális jellemzőiből, eltérő környezeti magatartásából adódó **differentiált környezeti károkat és konfliktusokat** okoz. Az eltérő jellegű városrészeken a környezeti ártalmak, azok eredete és a szennyezések szintje eltérő, bizonyos társadalmi csoportok jobban ki vannak téve az egészségügyi kockázatoknak. Emellett az egyes csoportok környezeti tudatosság szintje is más, a környezeti problémákhoz való viszonyulásuk, illetve **környezeti érdekeik is különböznek**. A társadalmi megosztottság, illetve a fellépő érdekkonfliktusok fővárosi szinten a környezeti állapot fenntartásának/javulásának lehetőségét gyengítik, ezáltal az egyes társadalmi mechanizmusok közvetlenül és közvetetten is hatással vannak Budapest környezeti állapotminőségére.

Budapest Magyarország fővárosaként a nemzetközi turizmus egyik fő célterülete, az ún. **túlzott turizmus szempontjából a leginkább érintett európai nagyvárosok közé** tartozik. A túlzott turizmus környezetre gyakorolt hatásai területileg koncentráltan jelentkeznek, emellett **a látogatók és a helyi lakosok között is konfliktusokat** okoz. Az idegenforgalom előnyei és hátrányai közötti **egyensúly** kezelésében a **fenntartható gyakorlatok kialakítása** Budapesten is kulcsfontosságú.

A fővárosi gazdás társállatok (elsősorban kutyák) ezer lakosra vetített száma az elmúlt évtizedben – különösen az elmúlt néhány évben – **jelentősen növekedett**. A bécsi kutyapopulációhoz képest a budapesti adatok jelenleg **egy nagyságrenddel magasabbak**, amelyek **környezeti terhelése is egyre növekvő**.

Társadalmi folyamatok jellemzése

A városodás globális folyamata – a nagyvárosi lakosság számának növekedése, ezzel együtt a rurális térségek lakosságának csökkenése – hazánkra is jellemző. 2022-ben a mintegy 9,6 milliós magyarországi lakosság 70%-a volt város lakó, ez az arány 2050-re elérheti akár a 81%-ot is³.

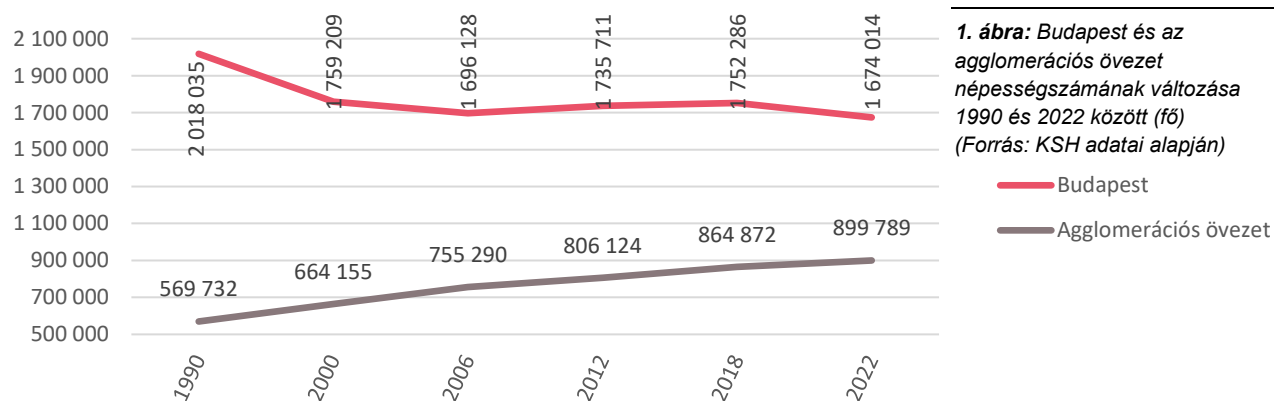
Az **erőteljes urbanizáció** főként Pest megyére és benne a **budapesti agglomeráció településeire**⁴ jellemző. Utóbbiban 1990 és 2022 között a **népességszám 58%-os növekedést** mutat (l. **1. táblázat** és **1. ábra**).

Lakónépesség száma (fő)				
	Magyarország	Budapesti agglomeráció		
		Budapest	Agglomerációs övezet	Összesen
1990	10.353.765	2.018.035 (19,49%)	569.732 (5,50%)	2.587.767 (24,99%)
2022	9.597.085	1.674.014 (17,4%)	899.789 (9,38%)	2.573.803 (26,8%)
2051		~1.527.000*	~1.444.000*	2.971.000

* Lennert József kutatói becslése alapján számított érték

1. táblázat: Lakónépesség számának és arányának változása a budapesti agglomerációban 1990 és 2022 között, valamint kitekintéssel 2051-re (fő) (Forrás: KSH adatai alapján)

Lennert József 2019-es kutatói előreszámítása⁵ alapján 2051-re a fővároson kívüli agglomerációs települések népessége várhatóan tovább fog növekedni, a 2011-es adatokhoz viszonyítva akár 75%-os növekedés is lehetséges. **A főváros** ezzel szemben **2051-ig kb. 200 ezer fő feletti, a 2011-es adatokhoz viszonyítva kb. 10%-os népességcsökkenéssel** számolhat.

1. ábra: Budapest és az agglomerációs övezet népességszámának változása 1990 és 2022 között (fő) (Forrás: KSH adatai alapján)

— Budapest
— Agglomerációs övezet

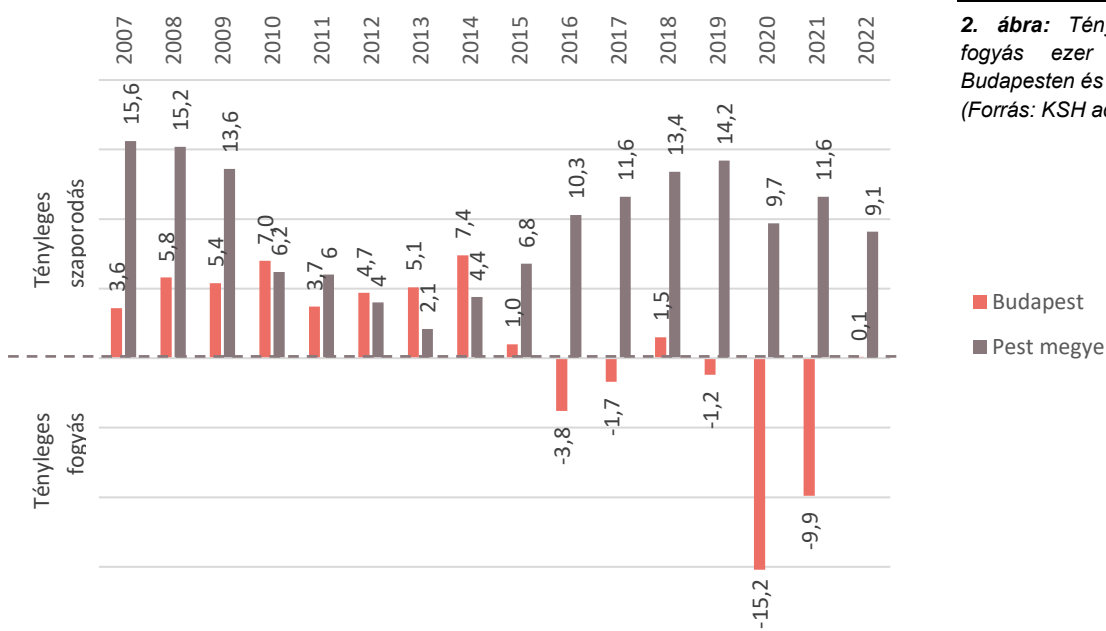
A budapesti agglomeráció fenti **népességszám-növekedése** a népesség egyértelmű **természetes fogyása mellett** az annál nagyobb mértékű **vándorlási folyamatok együttes eredménye**.

A budapesti agglomeráció településein – ahol az ország népességének legalább egynegyede (2022-ben 26,8%-a) él – **2004 és 2022 között a lakónépesség természetes fogyása a jellemző** (az ún. természetes szaporodás/fogyás, az ezer lakosra számított élveszületések és a halálozások különbözete). **Budapesten** – ahol a budapesti agglomeráció népességének mintegy kétharmada él – **a természetes fogyás mértéke 2022-ben -4,6 volt**, ami jóval meghaladta a Pest megyei értéket (-2,4)⁶.

A budapesti **kerületek természetes fogyását 2022-ben** a Függelék 2. táblázata részletezi, az **igen jelentős fővárosi elvándorlások** szemléltetése mellett (l. F.1. Társadalmi folyamatok leírása, jellemzése *Függelék 14. ábra*). Utóbbin látható, hogy Pest megye lakosságszám-növekedésében milyen nagy hatású a fővárosból a környező agglomerációs településekre történő kiköltözések, valamint az ország más térségeiből az agglomerációs övezetbe való beköltözések folyamata.

Budapest, illetve agglomerációja **népességmegtartó** erejét – vagy annak hiányát – a **tényleges szaporodás/fogyás mutatója** fejezi ki, amely ezer lakosra számítva a **természetes szaporodás/fogyás** mellett a belföldi és nemzetközi **vándorlási** folyamatok **egyenlegéből adódó összegzett** hatást jelenti.

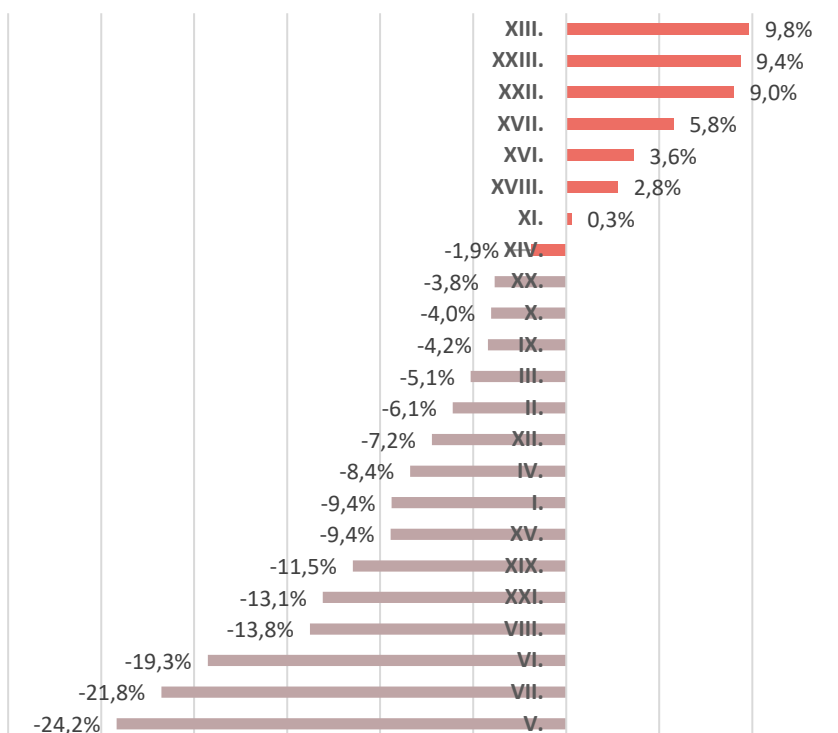
Budapesten 2007 és 2015 között tényleges szaporodást tapasztalhattunk, azonban **2016-tól** ez a mutató megfordult, tehát ettől kezdve **a tényleges fogyás vált jellemzővé** (2020-ban -15,2), míg ugyanekkor Pest megyében a tényleges szaporodás mértéke 9,7 volt (l. 2. ábra). 2020 óta újra csökkenő tendenciát mutat **a tényleges fogyás, 2022-ben már lényegében megszűnt** Budapesten.

Függelék F.1.

2. ábra: Tényleges szaporodás, fogyás ezer lakosra számítva Budapesten és Pest megyében (Forrás: KSH adatai alapján)

Budapesten az utóbbi bő két évtizedben **nagyarányú népességszám csökkenés ment végbe leginkább a belső kerületeket érintve**, ahol több mint 19%-os veszteséggel kellett számolniuk az egyes kerületeknek. **A legnagyobb veszteség az a V. kerületet érintette:** népességének több mint 24%-át vesztette el. Jelentős elvándorlás tapasztalható a **VII. kerületben is**, ahol 13.700 fővel csökkent a népesség. **Jelentősebb népességnövekedés a XIII. kerületben és a külső kerületekben** (XXII., XXIII.) volt jellemző. A lakónépességhez viszonyítva legnagyobb arányban a XIII. a XXIII, XXII. kerületek népessége nőtt leginkább. Mindhárom kerületben 9% feletti növekedés volt tapasztalható (l. 3. ábra).

3. ábra: Lakónépesség százalékos változása az egyes fővárosi kerületekben 2000 és 2022 között (Forrás: KSH adatai alapján)

Természeti, környezeti problémák társadalmi okai – Urbanizációs trendek

Szuburbanizáció

A **budapesti szuburbanizáció** – a belső kerületi kiköltözések, valamint a városszéli területek és az agglomerációs övezet tényleges népességyarapodása – **az 1990-es évektől kezdődően vált intenzívvé**. A lakóhelyválasztás főbb okai, motivációi – az 1990-es évekre vonatkozó felmérések^{7,8} szerint – a **kellemesebb lakókörnyezet** és a **tágasabb, jobb lakás iránti igény**, valamint az **olcsóbb megélhetés** és az **alacsonyabb fenntartási költségek** voltak.

A budapesti peremkerületekbe és a főváros környékére történő **kiköltözés** a mai napig **meghatározó folyamat**, az **egészségesebb és élhetőbb lakókörnyezet iránti igény** ma is a legfőbb költözési indokok közé tartozik. A fővárosi lakosok költözési szándékai **2023 nyarán** kerültek felmérésre telefonos, reprezentatív **közvélemény-kutatás** formájában a MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Intézet közreműködésével. A módszertan részletes bemutatását a *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet tartalmazza, míg a felmérés eredményeinek részletes ismertetését a *F.2. A budapestiek költözési tervei* Függelék tartalmazza.

☞ Függelék F.2.

A külső kerületekbe, valamint az agglomerációs övezetbe való **népességáramlás** főként **infrastrukturális problémákat, közlekedési nehézségeket okoz, aminek kedvezőtlen környezeti vonatkozásai** is egyre érzékelhetőbbé válnak.

Egy 2022. évi reprezentatív közvélemény-kutatás⁹ szerint az agglomerációs övezetbe 1990 után költözők 59%-a hetente többször ingázik más településre (l. 4. ábra). Az ingázók csaknem háromnegyede a fővárosba ingázik, amely jellemzően annak köszönhető, hogy a fővárosból **kiköltözők továbbra is Budapestre járnak dolgozni**,

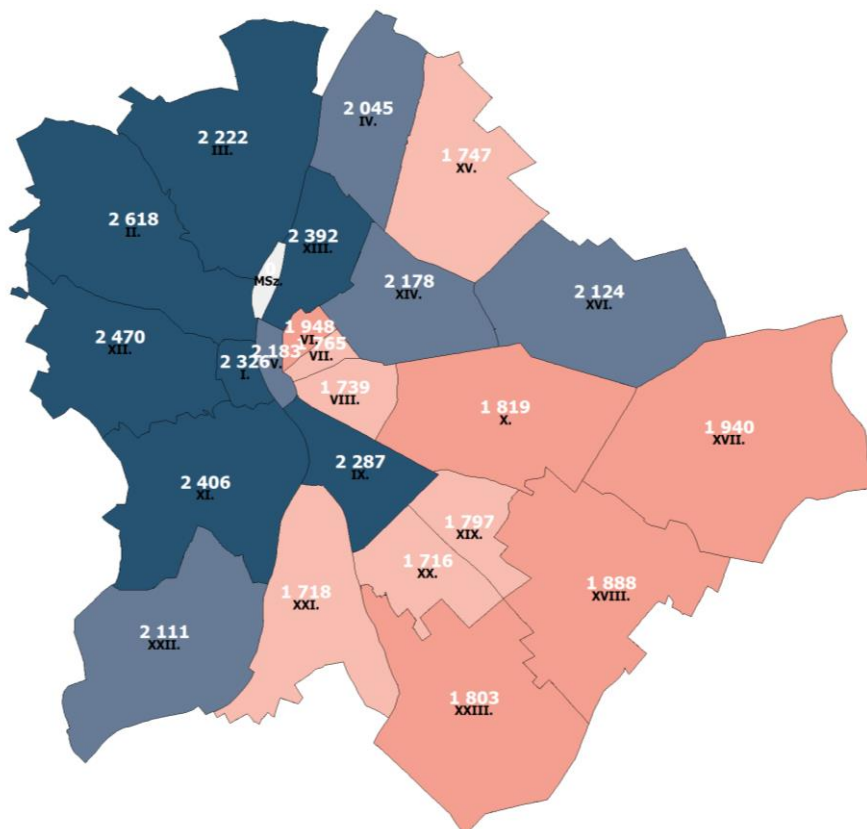
tanulni. Ugyanakkor az előbbieket mellett növekszik a fordított irányú – a fővárosból az agglomerációs övezetbe történő munkavállalási célú – napi ingázás is. **Az ingázás** a háztartások többségében autóval történik, emiatt a **személygépkocsik forgalma növekedő tendenciát** mutat (l.: F.3. Szuburbanizáció Budapesten *Függelék 22. ábra*). Az agglomerációs övezetbe 1990 után költözötték között a Budapestre napi szinten autóval ingázók aránya 32%. Ezen felül a Budapestről 5 éven belül elköltözni szándékozók egyharmada fog autóval vagy robogóval járni budapesti munkahelyére, **a kiköltözők 28%-a pedig várhatóan a jelenleginél több autót fog használni**. A közvélemény-kutatás ingázással kapcsolatos eredményeit részletesen az III.3. *Közlekedés* c. fejezet mutatja be.

Az **egyre növekvő autóhasználat** az energiafogyasztás növekedésén túl nagyban járul hozzá a környezeti problémák felerősödéséhez (pl. **zajterhelés, légszennyezés**, továbbá a városi hősziget-hatás, a biodiverzitás csökkenése és a területhasználati változások is negatív hatásként jelentkezhetnek). A közúti közlekedés okozta zaj- és légszennyezést az I.6. *Levegőtisztaság* és az I.7. *Zajterhelés* c. fejezetek részletezik.

Térbeli társadalmi és környezeti egyenlőtlenségek

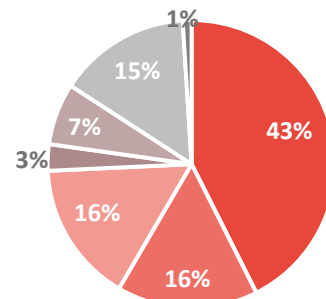
Az utóbbi évtizedekben a budapesti szuburbanizáció főbb okai, motivációi között **újabb pénzügyi szempontok** is megjelentek (pl. befektetési lehetőségek, jól értékesíthető bérlakások vagy éppen a lakhatási költségek csökkentése és megfizethetőség). Az újabb szempontok növekvő tényerése mellett azok **újabb társadalmi jelenségek** – az **elszegényedést, a középosztály lecsúszását** – egyre nyilvánvalóbb megjelenését is eredményezik, amelyek viszont egyre határozottabban tükröződnek a **főváros átalakuló térbeni-társadalmi szerkezetében** is.

Az **egy lakosra jutó évi nettó belföldi jövedelem** alapján a legalacsonyabb értékek a XX., XXI., VIII., XV., VII. és XIX. kerületekben mutatkoznak, míg átlagosan a legjobb anyagi helyzetűek a II., XII., XI., XIII., I., és IX. kerületekben élnek.

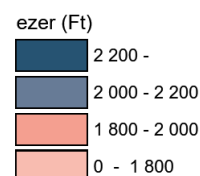
Függelék F.3.

4. ábra: Ingázók aránya az agglomerációs övezetbe 1990 után költözők körében

- naponta
- hetente többször
- hetente egyszer-kétszer
- havonta többször
- havonta egyszer-kétszer
- ritkábban

5. ábra: Egy lakosra jutó évi nettó belföldi jövedelem a főváros kerületeiben (Forrás: TeIR adatai alapján, 2021)

A fenti átlagos jövedelmen túl a **magas státuszúak által lakott területek** jellemzően a nagyvárosi belső negyedekben a kedvezőbb környezeti adottságú (vagy azzá váló) budai oldalon (kivéve a peremkerületi, hagyományosan rosszabb helyzetű, részben lakótelepi részeket), valamint a pesti belvárosi övezetben és az újlípótvárosi körzetben találhatók. Budapesten további magas státuszú lakóterületek csak nyomokban fordulnak elő: például a Városliget körül (ahol még megtalálható a tradicionális villanegyed nyoma), vagy Budapest északkeleti területein (Zugló külső részén, valamint a XVI. kerületi területeken, ahol a kilencvenes években a relatív társadalmi státusz lényegesen emelkedett).

Az alacsonyabb státuszúak az átmeneti, illetve külvárosi övezetekben, míg a **legszegényebb rétegek a főváros belső területein szétszórtnan** helyezkednek el. Hangsúlyosan jelenik meg a leszakadó, általában nagyobb, **peremkerületi lakótelepek rossz társadalmi helyzete**, emellett a legalacsonyabb státuszú területek közé tartoznak a **belső városrészek kisebb szegregátumai** mellett a **barnamezős területek és környékük**.

A **belváros funkcionális átalakulása** következményeképp **az alacsonyabb státuszúak fokozatosan szorultak ki** a főváros kevésbé jó helyzetű részeibe vagy a városkörnyék szintén rosszabb helyzetű településeire. Az utóbbi 5-10 évben lezajló **belső pesti** (VI., VII., VIII. és IX. kerületi) **városrehabilitációk** – a befektetéssel érintett környékre a **magasabb jövedelmű lakosok beköltözése** révén – olyan **társadalmi** (dzsentifikációs) **folyamatokat** is elindítottak, amely **változások egyre jobban fokozzák** a (fő)városon belüli **térbeli társadalmi egyenlőtlenségeket is**.

A dzsentifikáció jelensége – azon túl, hogy a társadalmi különbségeket **öngerjesztő módon tovább erősíthetik** – a **belvárosi ingatlan- és albérleti árak** (további) **emelkedését is** eredményezték.

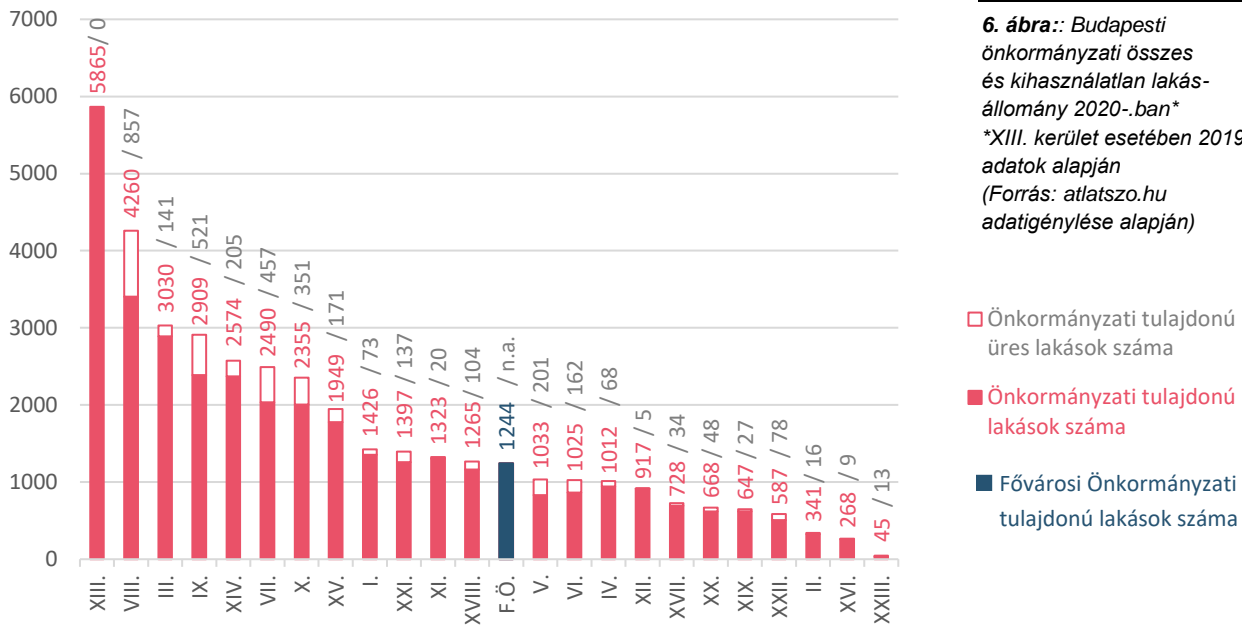
A **budapesti lakásárak** 2017 és 2018 közötti **növekedése a harmadik leggyorsabb volt a világon**¹⁰. Az ingatlanárak erőteljes növekedése **2013-tól elsősorban a pesti belső kerületekben** volt jellemző, a befektetési/rövid távú bérbeadási, **turisztikai hasznosítási célú vásárlások** eredményeképp, **amit a külső kerületek** ingatlanár-emelkedése is **követett** – utóbbit azonban elsősorban a pandémia hatására megnövekedett kertes családi ház iránti igények idézhették elő (l.: F.4. Térbeli társadalmi és környezeti egyenlőtlenségek *Függelék 23. ábra*).

A versenyképes és versenyképtelen városrészek kialakulása erősíti a **térbeli társadalmi egyenlőtlenségeket**, ami hatással van a **környezeti elemek állapotára** is. Ugyanakkor az **ingatlanárak sokszor a környezeti állapottal is együttesen mozognak**: például egy **kedvező környezeti** állapotú lakóterületen **magasabbak** lehetnek az ingatlanárak, míg **például a zajjal jelentősen terhelt lakóterületeken alacsonyabbak**.

A magán albérleti díjak növekedése ellenére **jelentős mennyiségű önkormányzati bérlakás áll üresen Budapesten**. Jelenleg a fővárosi **összes lakásállomány 2,6%-a van önkormányzati tulajdonban, melyek 9,7%-a kihasználatlan**. A kihasználatlanság egyik fő oka a **lakások rossz állapota**. A bérlakások nagy része (kb. 60%-a) részleges vagy teljes felújításra szorulna, amire a fővárosi és a kerületi önkormányzatok jelenleg nem rendelkeznek elegendő forrással.¹¹ 2020-ban összesen 38.114 lakás volt kerületi önkormányzati tulajdonban, amiből csaknem 3.700 lakás állt kihasználatlanul. A legtöbb bérlakással a III., VIII., és XIII. kerületek, míg a legkisebb ingatlanvagyonnal a II., XVI., és XXIII. kerületek rendelkeznek. A legtöbb üres lakás a VIII. kerületben található (857 db), de az V., VII., VIII. és IX. kerületekben is magas a kihasználatlan lakások aránya (l.: 6. ábra).

2020-ban a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában 1.244 lakás volt, ami a teljes fővárosi lakásállomány mindössze 0,1%-át, míg a **fővárosi bérlakás-állomány mindössze 2,5%-át tette ki**. A fővárosi bérlakás koncepciójának kidolgozása 2020-ban indult el.

Függelék F.4. Térbeli társadalmi és környezeti egyenlőtlenségek

6. ábra: Budapesti önkormányzati összes és kihasználatlan lakás-állomány 2020-ban*
*XIII. kerület esetében 2019-es adatok alapján
(Forrás: atlatszo.hu adatigénylése alapján)

- Önkormányzati tulajdonú üres lakások száma
- Önkormányzati tulajdonú lakások száma
- Fővárosi Önkormányzati tulajdonú lakások száma

A térbeli társadalmi egyenlőtlenség növekedése a környezeti, **egészségügyi kockázatok egyenlőtlen térbeli eloszlását is** eredményezi¹², valamint közvetlen és közvetett hatása van az egyénekre és közösségekre is.

A környezetben zajló folyamatok igazságot, illetve igazságtalanságot generálnak, amelyek többléptékű földrajzi térben – a háztartás szintjétől akár a globálisig – is megfigyelhető. **Környezeti igazságosságon** az emberek egyetemes jogát értjük az azonosan jó állapotú és minőségű környezethez. A környezetben fellépő igazságtalanságok leginkább a valamilyen szempontból **kisebbségi csoportokat**, így például a hajléktalan, illetve szegény embereket érintik¹³ inkább.

Az eltérő jellegű városrészekben élő társadalmi csoportok eltérő értékekkel rendelkeznek, és különböző attitűddel viszonyulnak a környezeti problémákhoz, **a környezeti érdekek érvényesítésével kapcsolatos állampolgári beállítottság, a környezeti tudatosság szintje is eltérő**. A társadalmi megosztottság a környezetvédelmet támogató csoportok megosztottságát is okozza, amely fővárosi szinten a környezeti állapot fenntartásának/javulásának lehetőségét gyengíti.

A szuburbanizáció hatása, a térbeli társadalmi egyenlőtlenségek növekedése, a **társadalmi polarizáció fokozódásán túl a társadalmi kohézió gyengülését** is okozza. A **budapesti társadalmi egyenlőtlenségeket** jól szemlélteti még az értelmiségiek és a gazdaságilag aktív népesség aránya is.

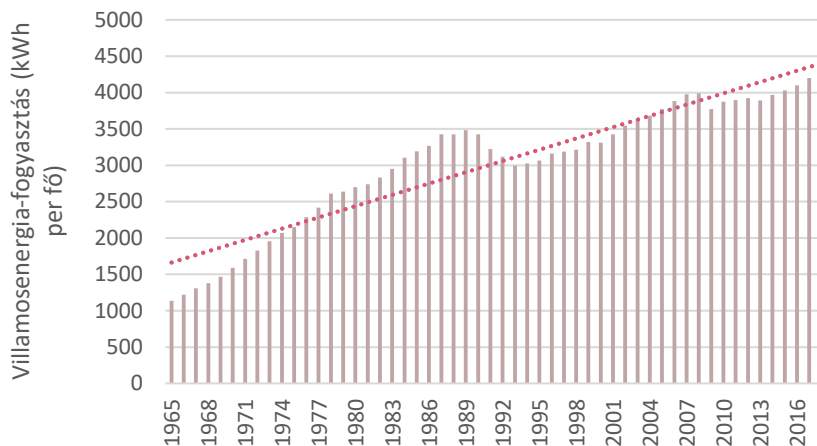
Az **értelmiségiek arányát** tekintve jól mutatkozik a „magasabb presztízsű” területek dominanciája: a legmagasabb arányok a budai kerületekben (I., II., XI., XII.) és belvárosi V. kerületben vannak (I.: F.3. Szuburbanizáció Budapesten Függelék 24. ábra). A **gazdaságilag aktív lakosság arányát** tekintve a belvárosi (VI., VII., VIII., IX.) kerületek járnak elől, arányuk a kerületi lakossághoz viszonyítva 70% feletti. A gyermekkorúak és a nyugdíjas korúak aránya a II. és XII. kerületben magasabb, míg a belvárosi kerületekben a legalacsonyabb (I.: F.3. Szuburbanizáció Budapesten Függelék 25. ábra).

Energiafelhasználás társadalmi különbségei, energiaszegénység

Az országos energiafelhasználás 34%-át a háztartások fogyasztása adja, amelynek majdnem háromnegyede (73%) a lakóterek fűtésére szolgál.¹⁴

Függelék F.3.
Szuburbanizáció
Budapesten

A budapesti lakóépületek energiafogyasztása eredményezi az összes budapesti üvegházhatású gáz kibocsátás gyakorlatilag 75%-át. Habár, ma már egyre inkább terjednek az alternatív, energiahatékony megoldások az építőiparban is, ugyanakkor a fűtésre használt energia csak kis mértékben csökken. A **növekvő energiaigényt** fokozzák továbbá az áruk és szolgáltatások iránti igény, a nagy számban vásárolt elektromos és elektronikai árucikkek. Az **egy főre jutó egyéves villamosenergia-fogyasztás az országban** az elmúlt több mint 50 évben csaknem folyamatosan növekedő tendenciát mutat. A 2021-es érték körülbelül **4,7 MWh/fő**, mely **1990 óta 38%-os növekedést** jelent.

7. ábra: Egy főre jutó villamosenergia-fogyasztás változása Magyarországon 1965 és 2018 között (Forrás: The World Bank Group¹⁵ és Nemzetközi Energia Ügynökség (IEA)¹⁶ adatai alapján)

A főváros energiagazdálkodását részletesen, valamint annak környezeti hatásait a **II.2. Energiagazdálkodás** c. fejezet mutatja be.

Kedvező körülmény, hogy **Budapesten** a lakások fűtésére használt energiahordozók között a környezeti szempontból **legártalmasabb szilárd tüzelőanyagok használata az elmúlt években alig volt jelen**: a KSH adatai szerint az „*egyedi helyiségfűtés egyébbel (szén, fa, olaj)*” aránya a fűtési módok között 2017-ben 2,4% volt. Ez az arány **2019-ben 0,6%-ra csökkent**¹⁷.

Az egészségre súlyosan káros **PM_{2,5} kibocsátásának több mint 80%-áért a háztartási szilárdtüzelés felelős Magyarországon** – míg az EU-átlag ennek a fele, 41%¹⁸. Ebből is adódik, hogy a **rosszabb anyagi helyzetű háztartások esetén a környezeti körülmények is rosszabbak**, jobban ki vannak téve a negatív környezeti hatásoknak és egészségügyi kockázatoknak.

Ugyanakkor az egy főre jutó éves **energiakiadásokat tekintve elmondható, hogy a legmagasabb jövedelmi ötödbe eső emberek átlagosan 3,7-szer annyit költenek háztartási energiára, mint a legszegényebb ötödbe esők**.¹⁹ Az **elmúlt 5 évet tekintve** az éves szinten egy főre jutó lakásfenntartásra és háztartási energiára fordított kiadások **a budapesti lakosok összes kiadásainak átlagosan kb. 20%-át** teszik ki.²⁰ Míg, **ha csak a legalacsonyabb jövedelmű alsó 30%-át tekintjük a háztartásoknak, ők átlagosan jövedelmük 20%-át költik el energiára** évente.

Egy háztartást akkor nevezünk **energiaszegénynek**, ha az nem képes megfizetni a fűtés vagy az egyéb alapvető energiaszolgáltatások olyan szintjét, mely a tisztességes életminőséghez szükséges. Habár Magyarországon jelenleg nincs hivatalos definíciója és mérőszáma az energiaszegénységnek, a hazai helyzet felméréséhez az egyik leggyakrabban használt mérőszám szerint **energiaszegény egy háztartás, ha a jövedelméből a háztartási energiára fordított kiadások legalább kétszeresen meghaladják a mediánértéket**. Ekkor a **háztartás jövedelmének 34%-ánál húzódik az energiaszegénység határa**, ezen határértéket túllépő háztartások számítanak energiaszegénynek. Ez a fajta megközelítés szerint Magyarországon a háztartások 8-10%-a tekinthető energiaszegénynek, országos szinten kb. 300-380 ezer háztartás érintett, jellemzően inkább a vidéki, főleg kistelepüléseken.²¹

8. ábra: Az energiaszegénység főbb tényezői

(Forrás: Elosztó projekt 2019, infografika: Feldmár Nóra)

Budapesten a legmagasabb azon csoport aránya (16%), ahol a jövedelem több mint 40%-át viszik el a lakásfenntartás költségei.²² A szegényebb háztartásokban élők jellemzően rosszabb állapotú, fajlagosan több energiát igénylő ingatlanokban laknak, és nincs megfelelő anyagi háttérük, hogy ezen változtassanak.¹⁸ Az egyfős háztartások, valamint a nagyobb alapterületű lakások és/vagy a főleg régebbi családi házban lakó háztartások nagyobb mértékben érintettek, mint a többi háztartás. A jövedelmük **34%-ánál magasabb energiaköltségekkel rendelkező háztartások kb. 85%-a egy lakásos családi házban él.**

Az **energiaszegénység hatásai** között ugyanúgy megjelennek a fizikai (főként légzőszervi) és mentális (szorongás, elszigeteltség érzése) megbetegedések, emellett pedig az épületek állapotának drasztikus romlása és a háztartások adósságának növekedése.²³

Globális felmelegedés helyi társadalmi összefüggései

Az éghajlatváltozás és a népesedési folyamatok különböző elemei (pl. előregedés, csökkenő gyermekvállalás, túlnépesedés, vándorlási folyamatok) között **szoros kapcsolat** áll fenn, és ezek negatív társadalmi **hatásai felerősíthetik egymást**. Az éghajlatváltozás eredményeképp az élőhelyek csökkennek, fokozódik a tömeges elvándorlás, a szegénység, az erőszakos konfliktusok, ott az áldozatok száma, mértéke²⁴.

A klímaváltozás, valamint az ehhez kapcsolódó klímapolitika (ezen belül például a klímaváltozás miatt növekvő közöltségek, vagy az állami és önkormányzati klímapolitika diszfunkcionális működése) a különböző társadalmi csoportokra eltérően is hathat. A **differentiált érdekérvényesülés** következtében **sérülékeny társadalmi csoportok** alakulhatnak ki, ami a társadalmi **kohézió gyengülését**, illetve a **társadalmi egyenlőtlenségek növekedését** okozza.^{25,26,27} Habár országos viszonylatban a **fővárosi lakosság** – a magasabb arányú iskolázottságának és kedvezőbb jövedelmi helyzetének köszönhetően – **kevésbé sérülékeny**, azonban **Budapesten is nagy számban vannak jelen a legsérülékenyebb társadalmi csoportok tagjai**. Az éghajlatváltozás hatásainak leginkább kiszolgáltatottak az idősebb felnőttek, általánosságban a nők és a gyermekek, valamint a krónikus betegek, a szabadban dolgozók, továbbá a szociálisan elszigeteltek és a gazdaságilag hátrányos helyzetűek, főként a hajléktalan emberek és munkanélküliek csoportjai²⁸.

Az éghajlatváltozás várható hatásainak felmérését célzó, 2003 és 2006 között zajlott VAHAVA projekt keretében empirikus kutatás is készült a „*Budapesti térségben élők*

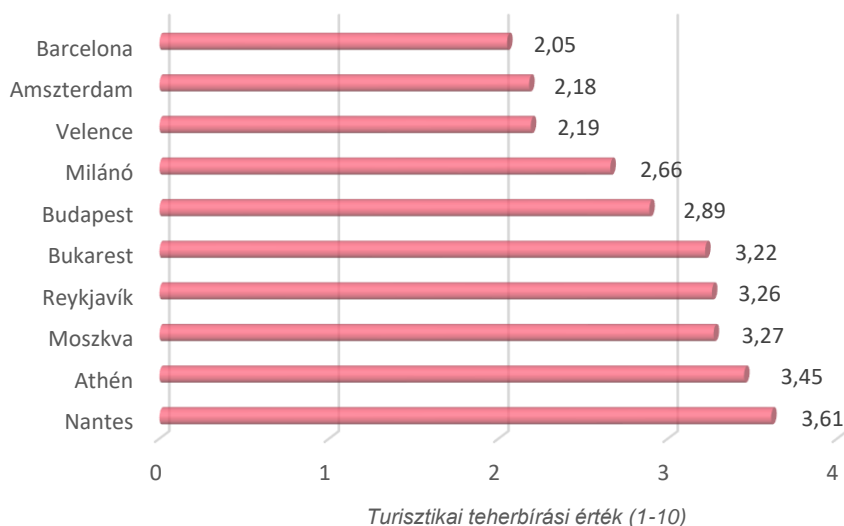
sérülékenységét és adaptációját meghatározó térbeli társadalmi mechanizmusokról”.²⁵ A kutatás kérdőíves felmérés segítségével tárta fel a budapesti várostérségben élő, különböző térbeli-társadalmi csoportok alkalmazkodási (adaptációs) és az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentéshez való hozzájárulási (mitigációs) képességeit. A kutatás eredményeiből kiderült, hogy **a lakosság környezettudatossága, a klímaváltozással kapcsolatos ismeretei egyre nagyobb mértékben jelen vannak**, ezek alapján érzékelik a környezeti problémákat és a klímaváltozás jelenségét is. **A lakossági adatfelvétel eredményei rávilágítanak arra, hogy alapvetően súlyos problémának érzékelik a klímaváltozást** és egyetértenek abban, hogy ez **a probléma létezik, valós**. A válaszadók véleményét azonban **egyértelműen befolyásolja társadalmi státuszuk, illetve lakóhelyük** is:

- Azok, akik feltehetőleg sérülékenyebbek, veszélyeztetettebbek (alacsony jövedelműek, alacsonyabb végzettségűek), sokkal inkább látják súlyos problémának a klímaváltozást, mint a magas státuszúak, akiknek az alkalmazkodáshoz szükséges eszközök és lehetőségek szélesebb körben állnak rendelkezésre.
- Egyes környezeti problémákat jellemzően a külvárosi, kertvárosi városrészekben élők érzékelnek súlyosabbnak: pl. illegális személtlerakások, esőzés utáni elöntések, repülőgép-zaj, égetés miatti füst.
- A belvárosi területeken súlyosabbnak ítélt környezeti problémák jellemzően a szélsőséges meleg, a hőhullámok, a zsúfoltság, a nagy autóforgalomból adódó zajterhelés, a rossz levegőminőség, a kevés zöldfelület, valamint a nem megfelelő tisztasági állapotú közterületek.

A Budapest klímastratégiájának felülvizsgálatának keretében készülő Fenntartható Energia- és Klímaakcióterv (Sustainable Energy and Climate Action Plan - **SECAP**) a főváros szempontjából leginkább releváns éghajlatváltozási problémakörök és hatások csökkentése érdekében részletesen meghatározott, a klímastratégia célkitűzéseivel kapcsolódó intézkedéseket tartalmaz²⁹. A dokumentum egyes intézkedései a lakosság körében a klímatudatos szemlélet és a környezeti kultúra kialakítását segítik elő, így növelve a lakosság alkalmazkodóképességét, egyidejűleg hozzájárulva a negatív társadalmi hatások mérsékléséhez. További részleteket l.: az 1.5. *Klímatikus viszonyok* c. fejezetben.

Túlzott globális turizmus helyi környezeti hatása

A mobilitás globális növekedésével és az elérhetőségek javulásával a tömegturizmus erősödése jellemző a nagyvárosokban, köztük Budapesten is. A Statista adatportál 2017-es elemzése szerint **Budapest az ötödik helyen áll a túlzott turizmus szempontjából legrosszabb európai városok rangsorában**³⁰.

9. ábra: Túlzott turizmussal leginkább érintett európai nagyvárosok (Forrás: Statista 2017-es felmérése alapján³⁰)

Számos európai úti cél idegenforgalmi fellendülést tapasztal, és bár gazdaságilag az iparág pozitívan járul hozzá a helyi bevételekhez, ugyanakkor egyre nagyobb aggodalmak merülnek fel a **tömegturizmus környezetre gyakorolt hatásával** és az úgynevezett "túlturizmus" (overtourism) **megfékezésének szükségességével** kapcsolatban.

Az olyan városok, mint Barcelona, Amszterdam és Velence a túlturizmussal leginkább érintett európai célpontok közé tartoznak, ezért a helyi önkormányzatok – az elégedetlen ott lakók nyomására – kénytelenek kezelni, illetve korlátozni a látogatók beáramlását. Úgy tűnik, hogy a **fenntartható gyakorlatok kialakítása** kulcsfontosságúak az idegenforgalom előnyei és hátrányai közötti **egyensúly** kezelésében. Erre példa a Budapestenél gazdagabb és egy települési önkormányzattal működő túlzott turizmussal terhelt európai városokban a **gépjárművel történő behajtás korlátozása, illetve tiltása a központi városterület(ek)ben**.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 – **Turizmus 2.0** is megállapítja³¹, **hivatkozva a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiára (NÉS-2)**, miszerint a „NÉS-2 egy klímabarát turizmusstratégia kidolgozását javasolja az ágazat számára kijelölt rövidtávú cselekvési irányokban, különös tekintettel az **ágazat alkalmazkodására és fenntarthatóságára**”.

A tömegturizmus által okozott **jelentősebb negatív környezeti hatások** a főváros telítettsége, túlszűfoaltsága és a természeti, környezeti elemek romlása (mint például a levegőminőség romlása, a zöldterületek túlhasználata vagy a zajterhelés növekedése), amelyek főként a turisztikai szempontból népszerű városrészekben, a fővárosban **elsősorban a belvárosi területeken** okoznak problémát. Ezzel együtt a turizmus **átalakítja a belső városrészek arculatát és a terület lakhatási/használati lehetőségeit is**: az érintett városrészekben **a hosszú távú élhetőség romlik**, helyette inkább a lakások kiadása, ideiglenes szálláshelyként történő használata jelent meg. Az egyes környezeti hatásokat fokozza a főként nemzetközi turizmus által generált légi-, vízi-, és szárazföldi forgalom **energiafogyasztása**, ezzel együtt a földhasználat, a **hulladék- és szennyvíztermelés**, valamint a keletkező **károsanyag-kibocsátás**.

A globalizáció helyi szinten is jelentkező káros környezeti hatásait, főleg az azt kiváltó hatótényezők környezeti hatását mihamarabb – akár helyi korlátozások bevezetésével is – **csökkenteni indokolt**. Ahol a turizmus valamely, pl. közlekedési hatása **lokálisan fenntarthatatlan helyzetet** teremt (főleg, ahol a belvárosi közúti gépjárműforgalom már önmagában is minél hamarabbi intézkedést igényelne), ott ezt **a hatást nem** – az önkormányzati jövedelemszerzési cél egyidejű fenntartásával közvetett módon is – **generálni, hanem korlátozni indokolt**.

Társállattartás Budapesten

A MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Kft. közreműködésével **2021-ben** végzett telefonos, reprezentatív közvélemény-kutatás válaszai alapján **a fővárosi lakosok közel felének van** valamilyen **házikedvence**, legjellemzőbb **a kutya (27%)**. A kedvtelésből történő állattartás elterjedtebb a családi házban lakók körében, mint a lakásban élők körében.

A gazdaság budapesti társállat-állományról rendelkezésre álló adatok hiánya vagy éppen **pontatlansága miatt a kedvtelésből tartott állatok száma nehezen becsülhető**, a látogatókkal érkező, valamint a fővárosban kóborló egyedek száma pedig tovább növeli a bizonytalanságot.

A gazdaság társállatok közül **a legtöbb adat a kutyákról érhető el**, ugyanis az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény (Ávt.) rendelkezése szerint 2012. január 1-jétől:

- a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (**NÉBIH**) – az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv alapfeladatai között a kedvtelésből tartott állatok állategészségügyi, járványügyi felügyeletén túl³², mint állatvédelmi hatóság is

– 2018. január 1-jei elnevezéssel **ebnyilvántartást vezet**³³, és amelyhez hozzáférést biztosít többek között Budapesten a fővárosi kerületi és a fővárosi önkormányzatok részére is;

- **ebösszeírást végez**³⁴ a tartás helye szerint illetékes települési, fővárosban a **kerületi önkormányzat** – a Margitsziget tekintetében a Fővárosi Önkormányzat (ugyanakkor a Margitszigetnek nincs lakossága) – **háromévente legalább egy alkalommal**.

A NÉBIH az ebnyilvántartás adatai között **regisztrálja a válaszeladóval**, azaz transzponderrel (ami olyan bőr alá ültetett mikrochip, amely kiolvashatóan tartalmazza az állatorvos által rögzített adatokat³⁵, és amelyek az állat egyedi azonosítására is szolgálnak) **megjelölt kutyák számát**, hiszen Magyarországon **2013. január 1-jétől a „négy hónapnál idősebb eb csak transzponderrel megjelölve tartható”**³⁶.

Tekintettel arra, hogy a **kutyákat** főszabályként **évente kötelező veszettség ellen oltani**³⁷, így az oltási statisztikák alapján is viszonylag pontos képet lehet(ne) nyerni a fővárosi kutyaállományról, ugyanakkor a **fenti adatforrások nagy eltéréseket mutatnak**:

- a NÉBIH nyilvántartásában **2023-ban 326.725 budapesti kutya** szerepel, míg
- 2022-ben annak **gyakorlatilag csak alig egyharmada, 100.606 volt a veszettség ellen oltott kutyák** száma, a transzponderrel, illetve EU-s állatútlevéllal rendelkező kisállatok nyilvántartására szolgáló Petvetdata adatbázis alapján.

A jelentős adateltérések elsősorban arra vezethetők vissza, hogy a **budapesti állattartók jelentős része nem tesz eleget a jogszabályokban előírt kötelezettségeinek**, mint például:

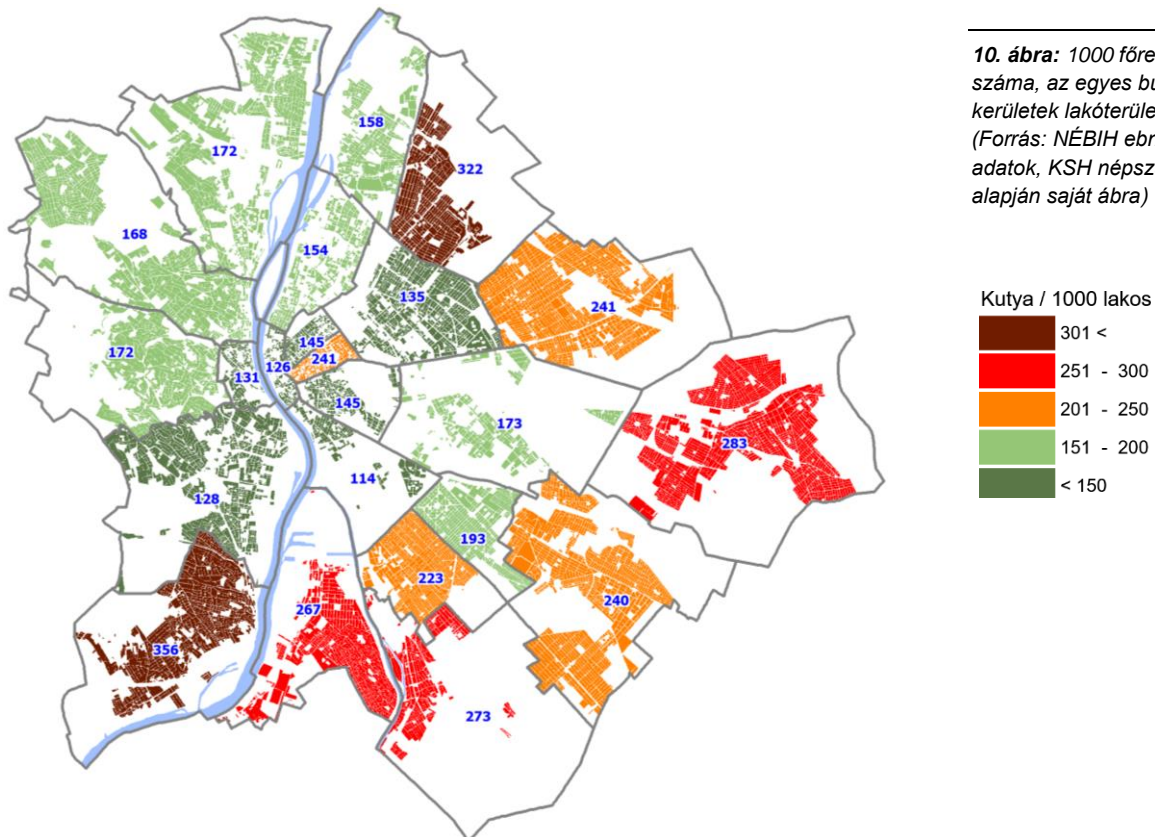
- nem szolgáltatnak adatokat az ebösszeírásnál,
- nem látatják el transzponderrel, illetve
- nem oltatják be kutyájukat veszettség ellen (a macskák kizárólag belföldön történő tartása esetében nem kötelező azok veszettség elleni oltása),
- gyakran nem történik meg a kutya elpusztulásának bejelentése (így a NÉBIH ebnyilvántartásában számos, már elpusztult kutya adata is szerepel(het), mint ahogy
- gyakran elmarad annak – mindkét oldali – bejelentése is, ha a kutya új tulajdonoshoz³⁸ került.

A kerületi önkormányzatok döntő többsége ebösszeírást – az előírt kötelezettségeinek megfelelően – végez, ugyanakkor azok eredményéről kevés esetben tesznek közléseket, jóllehet ilyen irányú kötelezettségük nincs. Jó példaként említhetők például a **Terézvárosi Állatjóléti Tájékoztató**³⁹, amely a 2016-os és 2020-as kerületi ebösszeírás eredményét, **Kőbánya** legutóbbi Környezetvédelmi Programja⁴⁰, amely a 2013-as, 2015-ös, 2018-2019-es ebösszeírások eredményeit tartalmazza, valamint a **II. kerületi önkormányzat** lapjában közzétett⁴¹ 2013-as, 2016-os és 2019-es adatok.

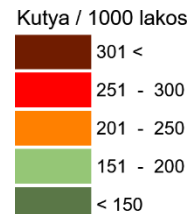
Itt jegyezzük meg, hogy abban az esetben, **ha** a kerületi önkormányzatok **eltérést** tapasztaltak **az ebösszeírás és a hatósági ebnyilvántartás adatai között, akkor az Átv. szerint**⁴² **az adatszolgáltatási kötelezettség a kerületi önkormányzatot terheli**. Ugyanakkor, ha valaki nem teljesíti a megfelelő adatszolgáltatást az ebösszeírás során, akkor a **kerületi jegyző kiszabhat állatvédelmi bírságot**⁴³, ami a kerületi önkormányzat Ávt. szerinti feladatainak ellátására fordítható.

Mindazonáltal a **fővárosi gazdasági társaságok száma az elmúlt évtizedben jelentősen növekedett**⁴⁴, a különböző statisztikák, például a NÉBIH nyilvántartása alapján **különösen az elmúlt néhány évben** – ennek hátterében több tényező együttes hatása állhat.

A NÉBIH ebnyilvántartása alapján megállapítható, hogy **lakosságárányosan jellemzően a peremkerületekben tartanak több kutyát** (10. ábra).

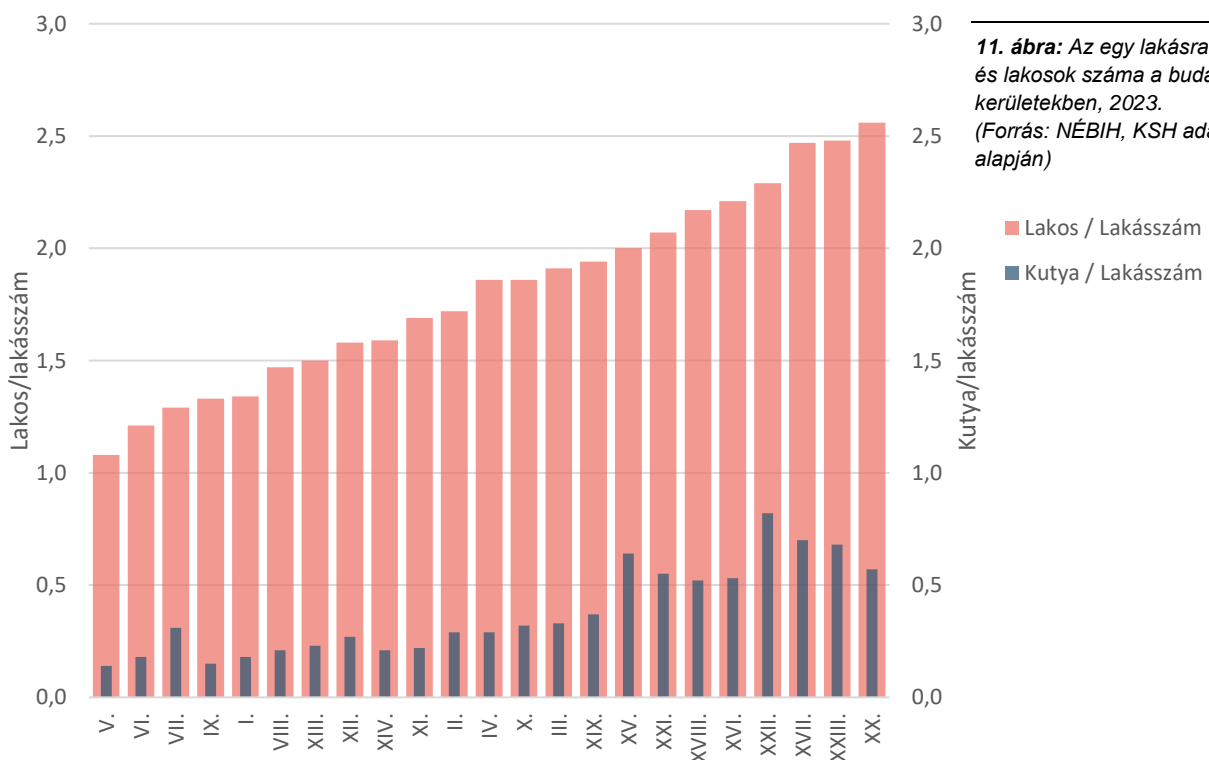

10. ábra: 1000 főre vetített kutyák száma, az egyes budapesti kerületek lakóterületein, 2023. (Forrás: NÉBIH ebnyilvántartási adatok, KSH népszámlálás adatok alapján saját ábra)

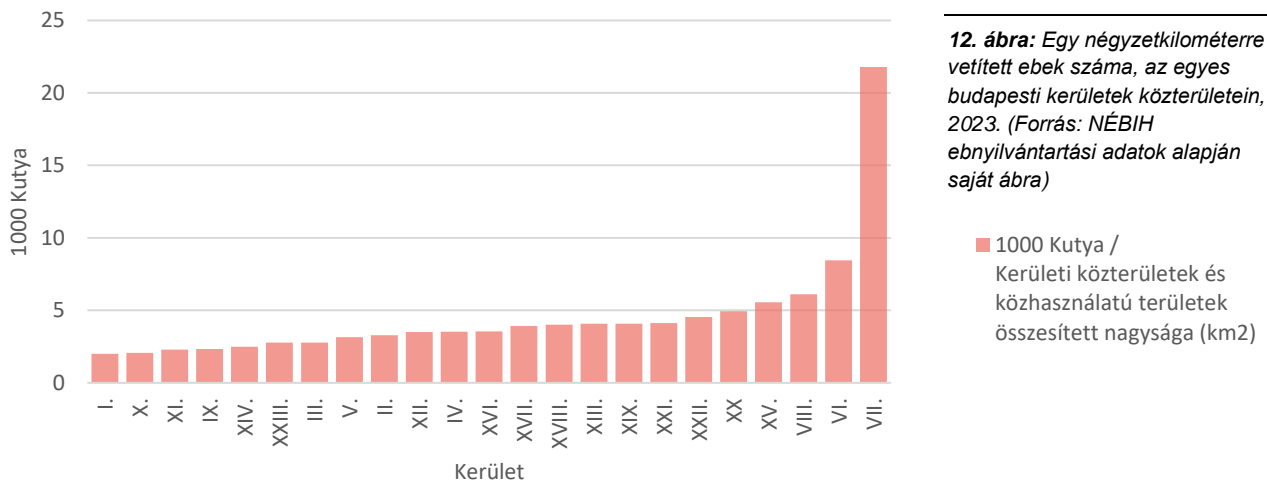
A bécsi kutyapopulációhoz képest a budapesti adatok – utóbbiak nagy pontatlansága mellett is – jelenleg **egy nagyságrenddel magasabbak: Bécsben 1.000 lakosra átlagosan 29,1 kutya** jut, 17-44 kutya/1.000 lakos kerületi szórás mellett⁴⁵.

Ha kerületenként **összevetjük a budapesti lakosok, valamint a kutyák egy lakásra jutó** számát, akkor annak eredményét a 11. ábra grafikonja szemlélteti.

11. ábra: Az egy lakásra jutó ebek és lakosok száma a budapesti kerületekben, 2023. (Forrás: NÉBIH, KSH adatok alapján)

Ha a NÉBIH ebnyilvántartás kerületi adatait az adott kerületek közterületeire vonatkoztatjuk, akkor további következtetések vonhatók le az adott kerület kutyatartáshoz kapcsolódó terhelésével kapcsolatban (12. ábra):

12. ábra: Egy négyzetkilométerre vetített ebek száma, az egyes budapesti kerületek közterületein, 2023. (Forrás: NÉBIH ebnyilvántartási adatok alapján saját ábra)

- Elsősorban a belső kerületekben jellemző a sűrű beépítés és a társasházi lakások magas aránya, így **az ugyanazon kerületen belüli kutyasétáltatásra alkalmas közterületek** nagysága viszonylag alacsony. Például **Erzsébetvárosban 21.800 az egy négyzetkilométer kerületi közterületre** (ha ebben az esetben figyelembe vesszük a kerületben lévő zöldterületeket is) **jutó kutyák száma**, ugyanez az érték Terézvárosban 8.400, Józsefvárosban mintegy 6.100, a XV. kerületben 5.600, míg a többi 19 kerületben 2.000-4.900 közötti szórást tapasztalunk.
- **A kutyák sétáltatására/futtatására** alkalmas területek korlátozott nagysága miatt azok ilyen **célú, gépjárművel történő utaztatása** is jellemző a nagyobb kiterjedésű zöldterületek (Margitsziget, Gellérthegy, Óbudai-sziget) irányába, amely **további ottani kutyák okozta zöldfelület-terhelést eredményez** (pl. az Óbudai-sziget helyi védett ártéri erdeje tekintetében), ugyanakkor a fővárosi gépjárműforgalom ez által is nő.

A társállatiságról

A „**társállatiság**” – a már hivatkozott Varga Gy. - Gyuris F. - Kubinyi E. (2023) tanulmány⁴⁴ szerzői szerint – elsősorban azon múlik, hogy **egy állatot milyen minőségben** tartanak. **A társállatok** hasznát, illetve **jelentőségét a gazdáik** a velük **kialakított kapcsolat előnyeiben** látják, míg például a haszonállattartást gazdasági vagy egyéb gyakorlati megfontolások motiválják. **Társállatokról egyed szintjén** beszélhetünk, hiszen nincs olyan állatfaj, amelynek minden egyes példányát társként tartanak. Mindazonáltal a fajok között eltérés mutatkozik abban, hogy egyedeit milyen arányban tekintik társnak, barátnek, családtagnak a tartóik. Azonban gyakorlati megfontolások alapján jelen alfejezetben a leggyakrabban társállatként tartott fajok valamennyi egyedét – tartási módjuktól és **gazdájuk feléjük mutatott attitűdjétől függetlenül – társállatnak tekintjük.**

Fentiekkel összhangban **egy országos szintű reprezentatív felmérés**⁴⁴ alapján 2022-ben a budapesti felnőtt lakosság:

- 37%-a élt olyan háztartásban, ahol tartottak valamilyen társállatot;
- **26%-a élt olyan háztartásban, ahol kutyát (is);**
- 15%-a, ahol macskát (is);
- 6%-a, ahol egyéb társállatot (is)

tartottak.

A megkérdezett fővárosi társállattartók:

- **74%-a** teljes mértékben vagy inkább egyetértett azzal a megállapítással, hogy házi kedvencét **családtagként**;
- **18%-a** pedig azzal az állítással, hogy **gyerekként**

tartják⁴⁶.

Az állatokhoz fűződő viszony szorosabbá válását jelzi, hogy **nő a házikedvencekre fordított idő és kiadások mennyisége**. A házikedvencekkel kapcsolatos tevékenységekre fordított napi átlagos idő a 15–74 éves népesség körében – beleértve a házikedvenceket tartókat és nem tartókat egyaránt – a 2009/2010-es időmérleg-felvétel alkalmával 8,3 perc/fő volt Budapesten, négyszer annyi, mint az 1986/1987-es felmérésnél.

A háziállatokkal és házikedvencekkel kapcsolatos kiadások Magyarországon az összes fogyasztási kiadás egyre nagyobb részét képezik: 2010-ben 0,4%-át, 2019-ben 0,7%-át. Az országos átlaghoz képest pedig a fővárosban magasabb a társállatokra fordított egy főre jutó kiadások mértéke (2019-ben az országos átlag 131%-a)⁴⁷.

A fent említett társadalmi jelenségek mögött meghúzódó okok sokrétűek. Többek között az életmód, illetve **az emberek közötti kapcsolatok változása**, valamint a társállattartáshoz kötődő **termékek és szolgáltatások piacának bővülése** a fogyasztói társadalmakban egymástól nem független, de fontos tényezők^{48,49}.

A társállattartás Budapest esetében is komoly gazdasági jelentőséggel bír. Ezt példázza, hogy az egyik legnagyobb hazai szállásfoglaló oldalon a **mintegy 700 budapesti szálláshely negyede állatbarátként szerepel**, azaz ezekre a szálláshelyekre a kutya és/vagy a macska bevihető⁵⁰.

A társállattartás környezeti hatásai

A társállattartás környezeti hatásaihoz Budapesten tehát nemcsak a fővárosban tartott társállatok, hanem a látogatóként ideérkezők házi kedvencei is hozzájárulnak.

A Berliini Műszaki Egyetem kutatói szerint **egy átlagos kutya**, illetve a kutyatartáshoz, mint végfelhasználáshoz rendelt – kizárólag annak etetésével, az ürülékével és vizeletével kapcsolatban figyelembe vett, szén-dioxid egyenértékben kifejezett és összegzett – üvegházhatású gáz kibocsátás éves szinten **megfelel egy átlagos EU-lakos által előidézett hatás 7%-ának**⁵¹.

A társállattartás fenntarthatósága állatvédelmi, illetve etikai szempontból is vet fel kérdéseket, mivel **számos népszerű társállatfajta egyedei genetikai betegségekkel terhelték, így komoly egészségügyi problémákkal küzdenek egész életükön át**⁵².

A budapesti társállatok konfliktusokat okozhatnak a gazdáik és a környezetükben élő lakosok között, például a tartásukkal járó **esetleges hang- (pl. kutyaugatás) és szaghatások** miatt.

A társállatok közül **a kutyákkal jelennek meg leggyakrabban a gazdáik Budapesten az otthonukon kívül**. Az, hogy a kutyák viselkedését ilyenkor hogyan kontrollálják, valamint az általuk okozott szennyeződések kezelése miként történjen, régóta foglalkoztatja a döntéshozókat.⁵³

A budapesti közterületeken az állattartóknak alapvetően azt a két szabályt kell betartaniuk mindennapjaik során, hogy

- **ebet a belterület közterületén** – kivéve az ebek futtatására kijelölt területet – **csak pórázon**⁵⁴ lehet vezetni;

- a kedvtelésből tartott állat ürülékét az állattartó a közterületről köteles eltávolítani⁵⁵.

Továbbá a szabálysértési törvény szerint **szabálysértést követ el,**

- aki a felügyelete alatt álló **kutyát**⁵⁶:
  - „**a település belterületén felügyelet nélkül bocsátja közterületre, vagy kóborolni hagyja**”
  - „**természeti és védett természeti területen, vagy vadászterületen – [...kivételek mellett...] – póráz nélkül elengedi vagy kóborolni hagyja**”;
  - „**szájkosár és póráz nélkül közforgalmú közlekedési eszközön – segítő kutya kivételével – szállítja**”;
  - „**vendéglátó üzlet kivételével élelmiszer-elárúsító üzletbe, közfürdő területére vagy játszótérre – segítő kutya kivételével – beengedi, illetve beviszi**”; továbbá
- aki a felügyelete alatt lévő **állat ürülékének**, illetve a **közterületen**, a közforgalom céljait szolgáló épületeken/ben, vagy a közforgalmú közlekedési eszközön okozott **szennyezés megszüntetéséről nem gondoskodik**⁵⁷.

A fenti „szabálysértések miatt a közterület-felügyelő, természeti és védett természeti területen a természetvédelmi őr, helyi jelentőségű védett természeti területen az önkormányzati természetvédelmi őr, továbbá az önkormányzat közigazgatási területéhez tartozó termőföldeken a mezőőr is **szabhat ki helyszíni bírságot**”⁵⁸.

Fenti jogszabályi rendelkezéseket az állattartók gyakran figyelmen kívül hagyják, szankcionálásuk pedig leginkább a tettenérés nehézsége, illetve a közterületi pórázhasználat esetében a vitára alapot adó jogszabályi környezet⁵⁹ miatt marad el. **A jogszabályok betartatása azonban közbiztonsági, közegészségügyi, természet- és állatvédelmi, továbbá városüzemeltetési szempontból egyaránt indokolt.**

A fővárosi zöldfelületek jelentős része védett terület, ugyanakkor azokat gyakran keresik fel kutyával, így a gyakori tömeges esztálatás, -futtatás is hozzájárul a **védett területek fokozódó túlhasználatához**, ami viszont **a természetközeli élőhelyek károsodását eredményezi**. A városi zöldterületek fenntartását tovább nehezíti a kutyák **taposása** (illetve kaparása), valamint **ürülék- és vizeletterhelése** is, mivel **vizeletük – táplálásuk függvényében általában – savanyú (savas) kémhatású**^{60, 61}.

A védett természeti területeken – különösen pl. **Tétényi-fennsíkon, Óbudai-szigeten – okoz nagy gondot a póráz nélküli kutyasétáltatás**, mivel így a természetközeli élőhelyek, illetve a védett állatok nagyobb mértékű háborgatásnak vannak kitéve. Említést érdemel az is, hogy **egyres megunt házi kedvencek szabadon engedése – különösen a védett természeti területeken – komoly konkurenciát teremthet az őshonos fajok számára**: pl. a védett mocsári teknősnek (*Emys orbicularis*) az **inváziós vörösfülű ékszerteknősök** (*Trachemys scripta elegans*) **szabadon engedése**⁶².

Itt jegyezzük meg, hogy a már említett 2022-es országos felmérésben megkérdezett, kedvencként **macskát tartó fővárosiak 65%-a nem kizárólag a lakásban tartja a macskáját**.⁶³ Ez a tartási mód azonban nemcsak a macskára, hanem a környéken élő, a macska zsákmányát képező állatokra is veszélyt jelenthet⁶⁴.

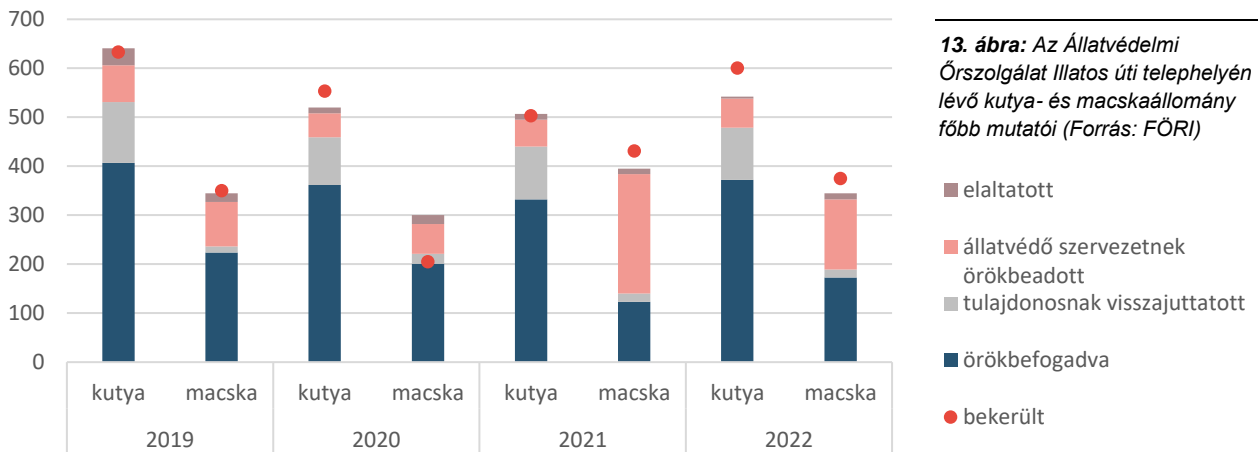
A kijárós macskák mellett a különböző okok miatt **kóborrá váló állatok** is okozhatnak károkat egy adott terület élővilágában, leginkább a **kóbor kutyák és macskák**, mint ragadozó állatok károkozása kap nagyobb figyelmet.

Az Ávt. rendelkezése szerint 2013. július 20-tól önkormányzati **állatvédelmi őrszolgálatot** hozhat létre, **működtethet**⁶⁵ a **kerületi önkormányzat** (a Margitsziget tekintetében a Fővárosi Önkormányzat). Miközben önkormányzati állatvédelmi őrszolgálatot minden települési (Budapesten kerületi) önkormányzat létrehozhat,

működtethet, valamint amelyeknek **Budapesten kívül kötelező önkormányzati feladata** a település belterületén a **kóbor állatok befogása, addig Budapesten mindez 2008 szeptembere óta a Fővárosi Önkormányzat kötelező feladata**⁶⁶. Továbbá a Fővárosi Önkormányzat 2013. július 20-tól ebrendészeti hozzájárulást csak a margitszigeti tevékenysége tekintetében írhatna elő (l. később).

A házasított fajok kóbor egyedeinek befogásán túl a **Fővárosi Önkormányzat Rendészeti Igazgatóság Önkormányzati Állatvédelmi Őrszolgálat** a **IX. kerületi Illatos úti telephelyén** díjmentesen átveszi a főváros lakossága által tovább tartani nem szándékozott kutyákat és macskákat is – a telephely kutya- és macskaállományának főbb mutatóit az **13. ábra** szemlélteti.

További budapesti **civil fenntartású menhelyek**:

- Herman Ottó Magyar Országos Állat- és Természetvédő Egyesület (XXII. ker., Brassói utca);
- Noé Állatotthon Alapítvány (XVII. ker., Csordakút utca vége);
- Rex Kutyaotthon Alapítvány (IV. ker., Óceánárok utca).

A menhelyek működtetésében fontos szerepe van a személyi jövedelemadó 1%-os felajánlásából érkező összegeknek. 2022-ben a három budapesti alapítványnak összesen közel 20 ezren ajánlották fel a személyi jövedelemadójuk 1%-át⁶⁷, ami szintén jelzi az emberek állatokhoz fűződő viszonyának felértékelődését.

A kóborállat-állomány csökkentésében egyre nagyobb szerepet kap a **társállatok ivartalanításának** ösztönzése, jóllehet utóbbi megítélése Európában nem egyöntetű⁶⁸. A NÉBIH ebnyilvántartása alapján a **fővárosi ebek 22%-a ivartalanított**.

Egyes zöldterületeknek jelentős vonzáskörzete van a kutyások körében. **Amennyiben** azonban ezeknek a területeknek a megközelítése **autóval** történik, az **jelentősen növeli a társállattartás egyébként is számottevő környezetterhelését**. Környezetkímélőbb alternatívát jelent ezekben az esetekben a **közösségi közlekedés** igénybevétele, jóllehet a BKK járművein **egy utas csak egy kutyát** szállíthat és az egyes járműveken **összesen szállítható kutyák száma is korlátozott**⁶⁹. A közösségi közlekedést egyre többen használják kutyával – 2021-ben a BKK által értékesített havi kutyabérletek száma több, mint 70%-kal magasabb volt, mint 2017-ben, illetve a MÁV-START Zrt. Budapestről induló vagy oda érkező járataira is nőtt a kutyajegy-eladások száma⁷⁰.

Városfejlesztés, várospolitikai

Az egyes társadalmi folyamatokat **jelentősen befolyásolják a helyi és országos szintű** további különböző ágazati **szakpolitikai intézkedések**. A városfejlesztés

során gyakran ütköznek a különböző érdekek, amelyek **közvetetten** járulnak hozzá a környezeti állapotváltozásokhoz. Ezen felül **a fővárosi, helyi szintű környezetvédelmet az állam részéről történő forrásmegvonásokkal, feladat- és hatáskörrelvonásokkal, valamint a helyi autonómiák fokozatos, de egyre növekvő mértékű korlátozásával** megnehezítik, illetve **ellehetetlenítik**, többek között a **környezetvédelem helyi szinten is hiányos társadalmi támogatottságát**.

A **zöldmezős beruházások**, a nagyléptékű infrastruktúra-fejlesztések és állami beruházások, valamint a nagy volumenű magántőke beruházások, ingatlanfejlesztések elsősorban **a gazdaságpolitikai érdekek érvényesülését támogatják, a környezetvédelmi és természetvédelmi érdekek** – a helyi településtervezési eljárások, intézmények lehetőségeinek szűkítése miatt is – **háttérbe szorulnak**. Ennek eredményeképp a **városi szétterülés és a szuburbanizáció folyamata tovább erősödik**. Erre példa a lakásépítést fokozó családtámogatási rendszer (CSOK). Az állami támogatás – habár az intézkedés elsődleges célja a gyermekvállalás ösztönzése – jelentősen hozzájárul az új lakások építéséhez, amellyel főként a városszéli területek beépítési intenzitását fokozza. **Az új építkezések a peremterületeken vezetnek a népességszám növekedéséhez**, miközben **az újabb infrastruktúra igények fejlesztése az önkormányzatokat fogja terhelni** – eközben a meglévő infrastrukturális kapacitások kihasználtsága csökken, a műszaki színvonal fenntartásához szükséges források elvonása pedig halmozódik.

Az önkormányzati amortizációs veszteségek egyre növekednek, mivel az ún. „**rezsicsökkentés**” fedezetét részben **az infrastruktúra fenntartásától elvont önkormányzati források** biztosítják. A hazai családtámogatási rendszer 2017 óta a külterületi, mezőgazdasági művelés alól kivont korábbi zártkerteken, az üdülőterületeken, valamint a külterületi tanyák esetében is támogatja a lakóházak építését, amely jellemzően olcsóbb és ezért vonzóbb megoldást kínál. Ezzel újabb területeken jelenhetnek meg **a szuburbanizáció és városi szétterülés hatásai**, mivel az újabb infrastruktúra igények kielégítése újabb városfejlesztéseket fog vonzani, ami pedig újabb infrastruktúra-fejlesztéseket, és így tovább.

Összefoglalva, az urbanizációs folyamatokkal jellemzően érintett területeken, így Budapesten és környékén:

- a kedvezőtlen környezeti hatások és
- a térbeli társadalmi különbségek növekedésével,
- a belvárosi – külső kerületi – agglomerációs települési, illetve
- a különböző társadalmi csoportok között fellépő érdekonfliktusokkal,
- egyes lakónegyedek társadalmi és fizikai leromlásával vagy felértékelődésével,
- a belvárosi társadalmi és környezeti problémák súlyosbodásával, valamint
- a lakóhelyi mobilitás növekedésével kell számolni.

A fenntartható várospolitikai és a városfejlesztés célja, hogy a környezeti problémák mérséklésével kínáljon megoldást a társadalmi kihívásokra, illetve a társadalmi kihívások kezelése a környezeti szempontokat is figyelembe vevő módon valósuljon meg. A környezeti problémákra is igaz, hogy nem állnak meg a főváros és a kerületek határainál, így a városfejlesztés környezeti vonatkozásait is csak a városkörnyéki települési önkormányzatokkal és Pest megyével közösen lehet érdemben kezelni. Emellett a környezeti problémák megoldásában és kezelésében az országos szintnek, valamint a területi közigazgatás és a szakigazgatás intézményeinek (pl. kormányhivataloknak) is fontos szerepe van.

Intézkedési javaslatok

- A SECAP-ban meghatározott célkitűzés **a környezeti kultúra és a felelősségvállalás erősítése**. A meghatározott alkalmazkodási célkitűzések

elérése érdekében fontos feladat a **lakosság** életmódjának, **fogyasztási szokásainak** befolyásolása, a lakossági **felelősségvállalás és a klímatudatosság erősítése**.

A vizsgált, környezeti konfliktusokat okozó területi társadalmi jelenségek olyan új típusú környezeti problémákkal járnak, amelyekkel globális, nemzeti, illetve térségi és települési szinteken egyaránt foglalkozni kell, továbbá megoldásukra új módszert kell kidolgozni, részben a társadalmi párbeszéd erősítésével, az érdekeltek bevonásával és rendszeres, visszacsatolásra is épülő tájékoztatásával, részben pedig a mai tudományos eszközök segítségével.

- A térbeli társadalmi különbségekből adódó környezeti problémák feloldásához jelentősen hozzájárulhat a **környezetvédelmi szempontú társadalmi kohézió**. A környezettudatos életvitel és látásmód szélesebb körű elterjesztése lakossági **szemléletformálással**, valamint a társadalmi rétegektől független bevonással valósulhat meg. Az erre vonatkozó intézkedéseket a *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet mutatja be.
- A környezeti igazságosság érdekében a társadalmi-gazdasági-környezeti vonatkozású politikai döntéshozatalok során törekedni kell a különböző adottságú és helyzetű városrészek, illetve társadalmi csoportok különbségeinek csökkentésére.

A lakhatás szempontjából fontos a **megfizethető és minőségi közszolgáltatások** biztosítása: így az ingatlanárak, bérleti díjak és energiaárak szabályozása, **kiszámítható lakhatási feltételek biztosítása**, jó minőségű és elegendő mennyiségű víz elérhetőségének biztosítása, biztonságos és egészséges környezet megteremtése, élhető közterek kialakítása, vagy például közösségi közlekedés lehetőségének biztosítása.

A klímaváltozás következményeihez való alkalmazkodáshoz a sérülékenyebb társadalmi csoportok és a negatív hatásoknak jobban kitett városrészek helyzetét kiemelt figyelemmel kell kezelni a közpolitikai döntéshozatalok során.

- Az energiaszegénység csökkentésének egyik módja a lakóépületek korszerűsítése, amely nemcsak környezeti, hanem társadalmi kérdés is, a belvárosi leromlott fizikai állapotú társasházak mellett a külső kerületek családi házas területén pedig egyaránt indokolt. A szociálisan rászorulóknak állami vagy önkormányzati támogatása szükséges pályázati forrásokkal, tanácsadással vagy egyéb energiahatékonysági programokkal.
- A szuburbanizációt és a városi szétterülést támogató fejlesztések, valamint programok helyett komplex szemlélet és új típusú várospolitikai eszközök szükségesek. Alapvető cél a **környezeti és a társadalmi érdekek együttes figyelembevételével történő megoldások** kialakítása.

A metropolisz térség önkormányzatainak (megyei, fővárosi, kerületi, települési önkormányzatok) és a kormánynak egységes régióként kell együttműködniük. Tervezett, koordinált, **stratégia-alapú térségfejlesztés** keretében összehangolt hálózatos településfejlesztést kell megvalósítani. A metropolisz térség területi és települési tervezését, adó-, befektetési és közösségi közlekedési politikáját Budapest és a többi agglomerációs település, Pest megye, valamint a területükkel érintett megyék közös cselekvéseként is értelmezni kell.

A lakásépítést támogató családtámogatási rendszer (CSOK) esetén fellépő érdekkonfliktusok csak a környezet védelme és a különböző társadalmi csoportok igényeinek, illetve családi házas fejlesztési elvárásainak összehangolásával kezelhetők.

A városkörnyéki fejlesztésekre irányuló társadalmi, lakóhelyi igények mennyiségét enyhítő intézkedés lenne, ha az új humán és műszaki infrastruktúra-fejlesztések, valamint **az új beépítések miatt szükségessé váló biológiai aktivitásérték növelés költségeit az érintettek** viselnék.

A jövőben megvalósuló városfejlesztési projektek megvalósítása, valamint a fellépő problémák feloldásához szükséges intézkedések kialakítása során a

körültekintő, minden érdek figyelembevételével történő, megfontolt döntéshozatal javasolt.

- Az ún. túlzott turizmusból adódó konfliktusok és negatív környezeti hatások mérséklése érdekében is szükségszerű a **főváros turisztikai stratégiájának** partnerségi alapon történő **kidolgozása**. Az idegenforgalom előnyei és hátrányai közötti **egyensúly** megteremtéséhez az integrált szemlélet és a fenntarthatóság érvényesítésére van szükség. A turisztikai fejlesztések során egyaránt fontos a városlakók és a vendégek érdekeinek figyelembevétele, de a városi környezet minősége, illetve minőségi javítása is alapvető szempont kell, hogy legyen.
- A fentiekben vázolt intézkedési javaslatok összhangban vannak Budapest 2021-2026-os időszakára vonatkozó települési környezetvédelmi programjával⁷¹, továbbá illeszkednek a *Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció*⁷² távlati céljaihoz is. A megvalósítás részletei a környezetvédelmi program hatálya alá tartozó ágazati (tematikus) tervek keretében kerülhetnek kidolgozásra. A Fővárosi Önkormányzat középtávon tervezett projektjeit az *Otthon Budapesten Integrált Településfejlesztési Stratégia*⁷³ tartalmazza.

Társállattartással kapcsolatos intézkedések, javaslatok

- A szabályok betartását a budapesti önkormányzatok jelentős része a **szankcionálás helyett szemléletformálással** próbálja elősegíteni. A felelős kutyatartói magatartást számos kerületben például **ingyenes ürülékgyűjtő zacskók** biztosításával, illetve közterületi szelektív ürülékgyűjtők működtetésével is ösztönzik.
- Mivel a kutyatartók régóta megfogalmazott igénye, hogy legyenek olyan közterületek, ahol a **kutyák póráz nélkül is szabadon engedhetők**, ezért az önkormányzatok Budapesten már több, mint 200 **kutyafuttatót működtetnek**⁷⁴ és vannak olyan integrált parkok is (pl. Március 15. tér, Nehru part, Óbudai-sziget, Gizella sétány), ahol a kihelyezett házirendben leírtak szerint, a visszahívható kutyák póráz nélkül szabadon engedhetők⁷⁵.
- A **Főpolgármester** – felismerve a felelőtlen városi hobbi állattartásból fakadó konfliktusokat, környezeti kockázatokat – **kinevezte az állatvédelmi ügyek felelősét** és kezdeményezte a Budapesti Állatvédelmi Charta létrehozását⁷⁶. A Charta elsődleges célkitűzése a budapesti emberek és az állatok harmonikus együttélésének megteremtése a felelős állattartás széleskörű elősegítésén keresztül. A felelős kutyatartással kapcsolatban **több szemléletformáló kiadvány**⁷⁷ is készült az elmúlt években.
- A fővárosi ebnyilvántartási adatok elvárható pontossága érdekében indokolt a **kerületi ebösszeírás és a hatósági ebnyilvántartás adatainak újabb felülvizsgálata**, eltérés esetén a kerületi **tájékoztatási kötelezettség teljesítése**. Továbbá **ha valaki nem teljesíti** az előírt megfelelő adatszolgáltatást az ebösszeírás során, akkor a **kerületi jegyzőnek állatvédelmi bírságot kell kiszabnia**, a fentiekben hivatkozott jogszabályok alapján (az így befolyt összeget a kerületi önkormányzat az Ávt. szerinti feladatainak ellátására fordíthatja).
- A kedvtelésből tartott állatok tartásának szabályait – az Ávt. **2013-tól változatlan felhatalmazása**⁷⁸ alapján a fővárosban – a kerületi önkormányzatok képviselő-testülete, valamint a Margitsziget tekintetében a Fővárosi Közgyűlés rendeletben határozhatja meg.
A kedvtelésből tartott állatok tartásának szabályait az V. és a XVII. kerületi önkormányzat rendeleti úton szabályozta⁷⁹. Amennyiben ezt a többi kerületi önkormányzat még nem tette meg, akkor a **jogalkotás előkészítése** – a társállattartás fővárosi kultúrájának javítása érdekében – **egyre időszerűbb**.
- A kedvtelésből történő állattartással kapcsolatos **kötelező**, továbbá **önként vállalt** (pl. kutyafuttatók létesítése, ürülékgyűjtő zacskók biztosítása) önkormányzati **feladatellátás finanszírozásához** – az Ávt. szerint⁸⁰ meghatározott további korlátokkal, feltételekkel, 2012 januárjától – a kerületi önkormányzat (a Margitsziget tekintetében 2013. július 20-tól a Fővárosi

Önkormányzat) **ebrendészeti hozzájárulást** szedhet be, azonban **jelenleg** sem a fővárosi, továbbá a kerületi **önkormányzatok egyike sem él ezzel a lehetőséggel.**

Itt jegyezzük meg, hogy ezt az eszközt országos szinten is csak a helyi önkormányzatok mintegy 1%-a alkalmazza⁸¹, miközben a „befolyt ebrendészeti hozzájárulás teljes összegét az ebek **ivartalanításának támogatására**, az **állatmenhelyek és az ebrendészeti telepek fenntartására, állatvédelmi szervezetek támogatására**, valamint az ebösszeírás vagy egyéb, az ebtartással kapcsolatos állatjóléti és közegészségügyi intézkedések finanszírozására” **kell fordítani**⁸².

Ugyanakkor **az önkormányzatoknak** – tekintettel arra, hogy „*az önként vállalt helyi közügyek megoldása nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt önkormányzati feladat- és hatáskörök ellátását*”⁸³ – **érdemes átgondolniuk**, hogyha különböző okok miatt az ebrendészeti hozzájárulással nem élnének, akkor **milyen forrásokból** tudják biztosítani **az előírt kötelező és az önként vállalt vonatkozó feladataikat**, a társállattartás egyre növekvő népszerűsége mellett.

Függelék

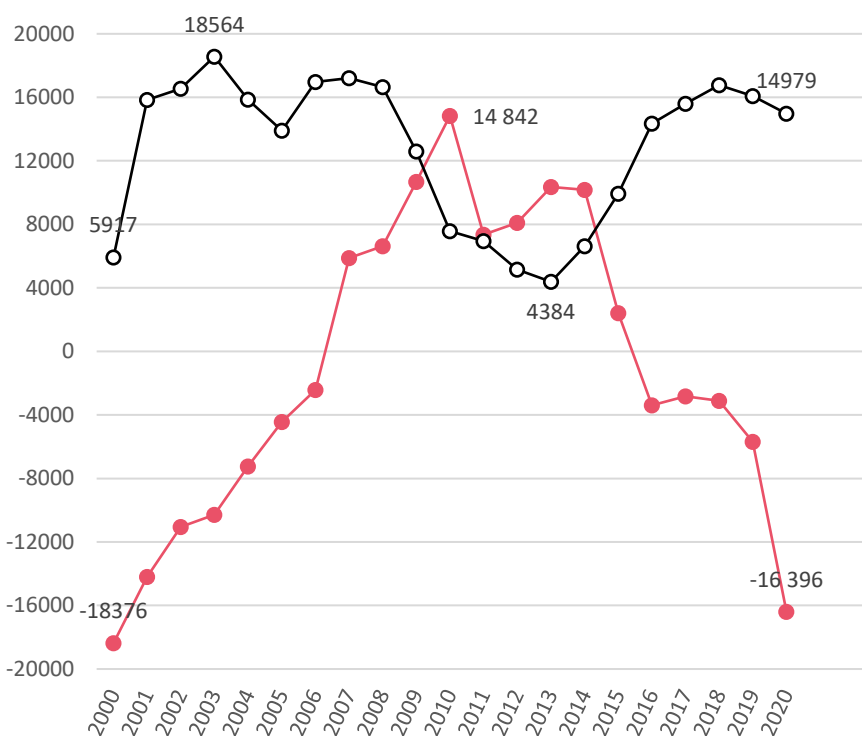
F.1. Társadalmi folyamatok leírása, jellemzése

A természetes fogyással leginkább érintett fővárosi kerületek 2020-ban az V. és XXI. kerületek voltak (l. 2. táblázat).

kerület	ezrelék	kerület	ezrelék
V.	-7,8	VI.	-4,9
XXI.	-7,0	XIV.	-4,8
XV.	-6,8	XII.	-4,6
I.	-6,6	XI.	-4,5
XX.	-6,3	VIII.	-3,8
XXIII.	-5,9	XXII.	-3,6
VII.	-5,7	IV.	-3,6
XVIII.	-5,6	III.	-3,5
X.	-5,6	XVI.	-3,1
XVII.	-5,3	XIII.	-2,8
XIX.	-5,2	IX.	-2,0
II.	-5,2		

2. táblázat: Természetes fogyás* mértéke 2020-ban az egyes fővárosi kerületekben

*élveszületések és a halálozások különbözete ezer lakosra számítva

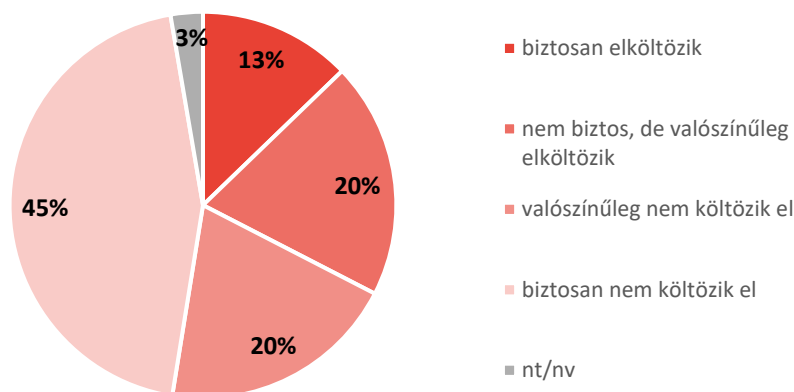
14. ábra: Belföldi vándorlási különbözet* 2000 és 2020 között Pest megyén belül és Budapesten (Forrás: KSH adatai alapján)

*odavándorlások és elvándorlások különbözete

F.2. A budapestiek költözési tervei

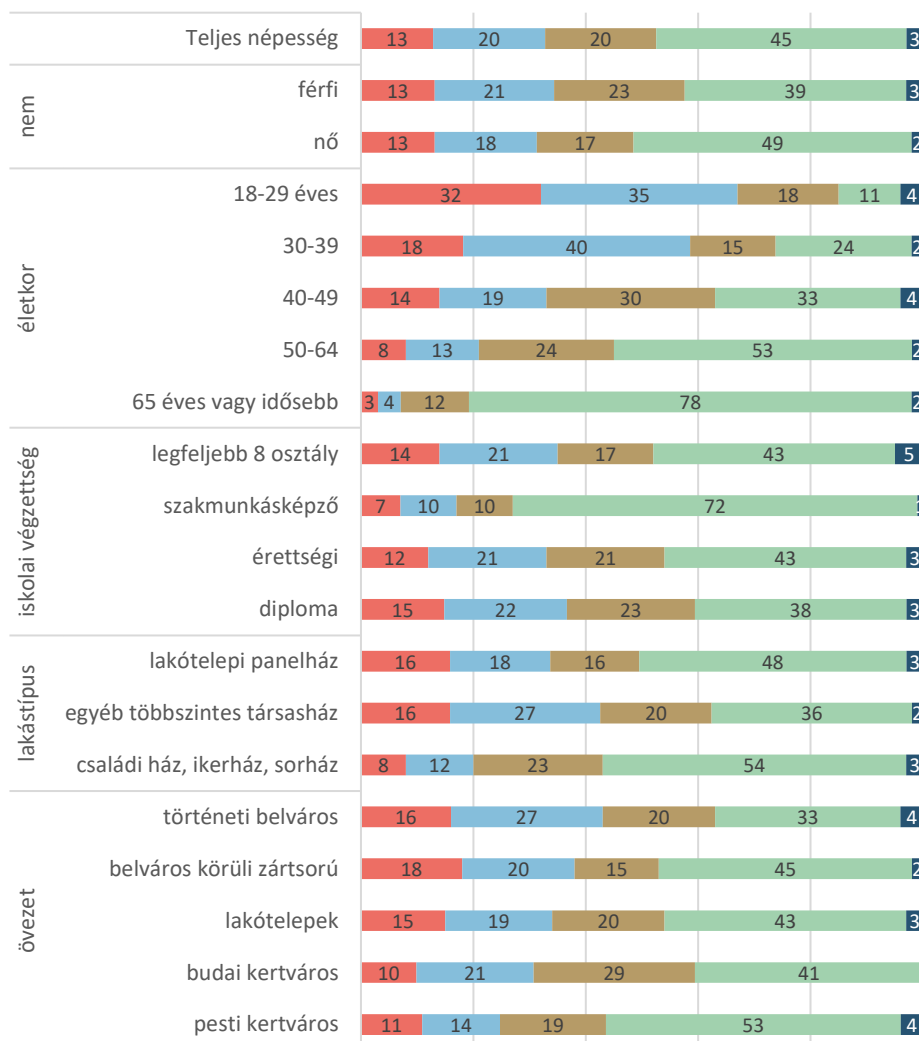
A fővárosi lakosok költözési szándékai **2023 nyarán** került felmérésre, telefonos, reprezentatív **közzvélemény-kutatás** alapján, a MEDIÁN Közzvélemény- és Piackutató Intézet közreműködésével. A módszertan részletes bemutatását a *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet tartalmazza.

A Budapesten élők 13%-a biztosan, 20%-a valószínűleg lakást vált a következő öt évben. A legmagasabb arányban a 18-29 év közöttiek érzik átmenetinek a jelenlegi otthonukat, a 30 éven aluliak több mint fele költözést tervez, de körükben jellemzőbb a városon belüli lakóhelykeresés, mint a kiköltözés. 30-40 év között is viszonylag magas a költözési hajlandóság, ők leginkább a Budapesthez közel fekvő települések iránt érdeklődnek.

15. ábra: Költözési tervek öt éven belül (2023)

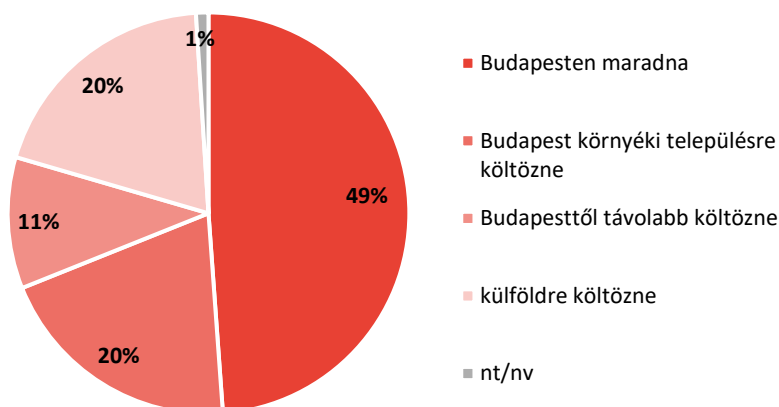
Az átlagosnál magasabb arányban költöznének azok, akik jelenleg lakásban laknak, a családi házban, sorházban, ikerházban élők többsége biztosan vagy valószínűleg nem költözik el öt éven belül.

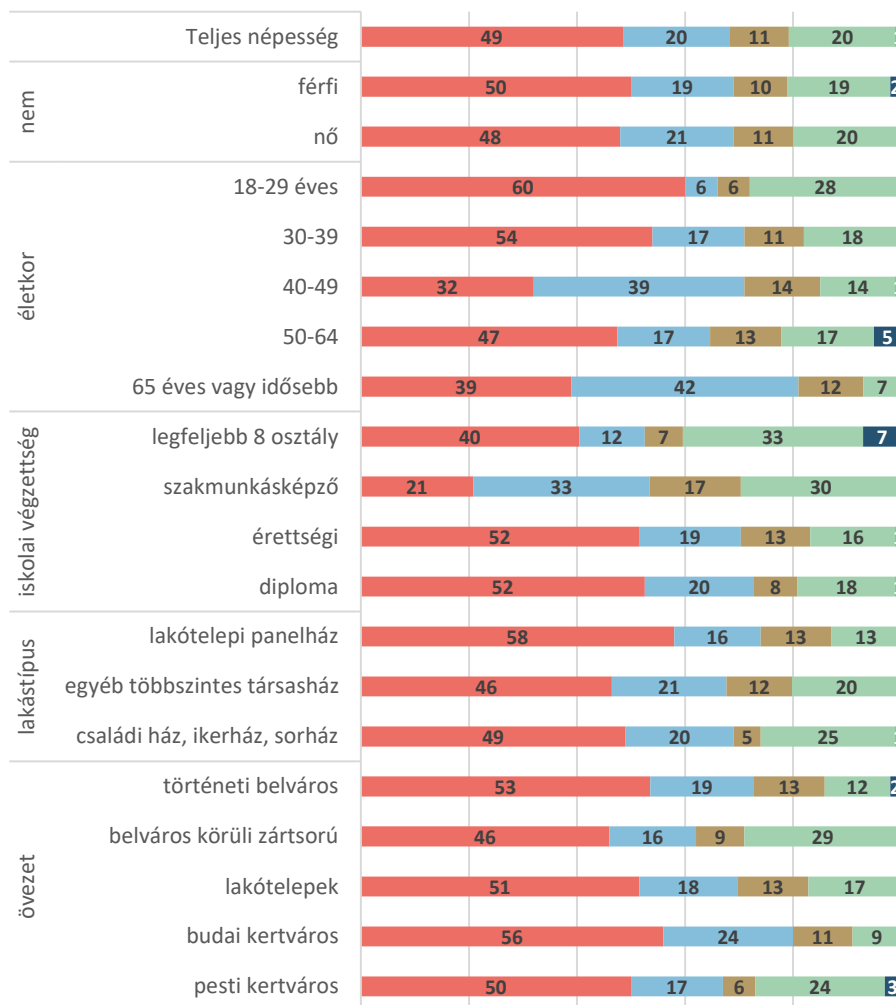
16. ábra: Költözési tervek 5 éven belül bontásban (százalék)

A biztosan és valószínűleg elköltözők többségben Budapesten kívül szeretnének ingatlant találni. A válaszadók 49%-a továbbra is maradna a fővárosban, 20% pedig Budapesthez közeli településre, a fővárosi agglomerációba költözne szívesen. Ha ezt a számot a teljes fővárosi népességre vetítjük, kiderül, hogy **a város lakosságának egytizede az agglomerációba szándékozik költözni a következő 5 évben.**

Budapesttől távolabb a lakóhelyet változtatók 11%-a, külföldre 20%-a menne. Budapesttől távolabbra az 50 éven felüliek költöznének jellemzően (a költözni szándékozóknak negyede), **az országot** pedig a legfiatalabbak és jellemzően a **40-50 évesek terveznek elhagyni legmagasabb arányban.**

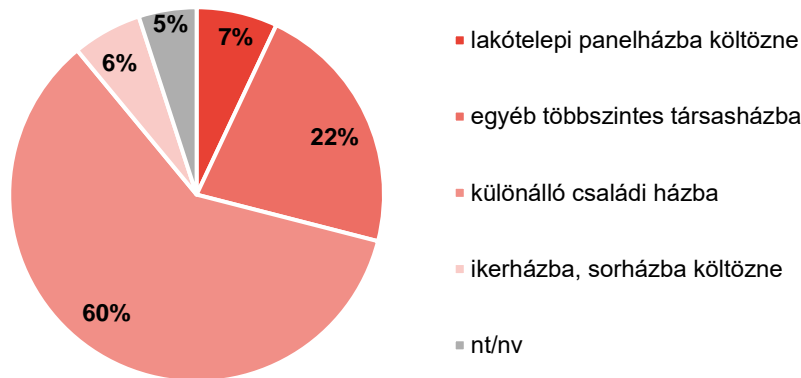
17. ábra: A költözni szándékozóknak által választott lokációk

18. ábra: A költözni szándékozóknak által választott lokációk bontásában (százalékok azok körében, akik biztosan vagy valószínűleg költöznek 5 éven belül)

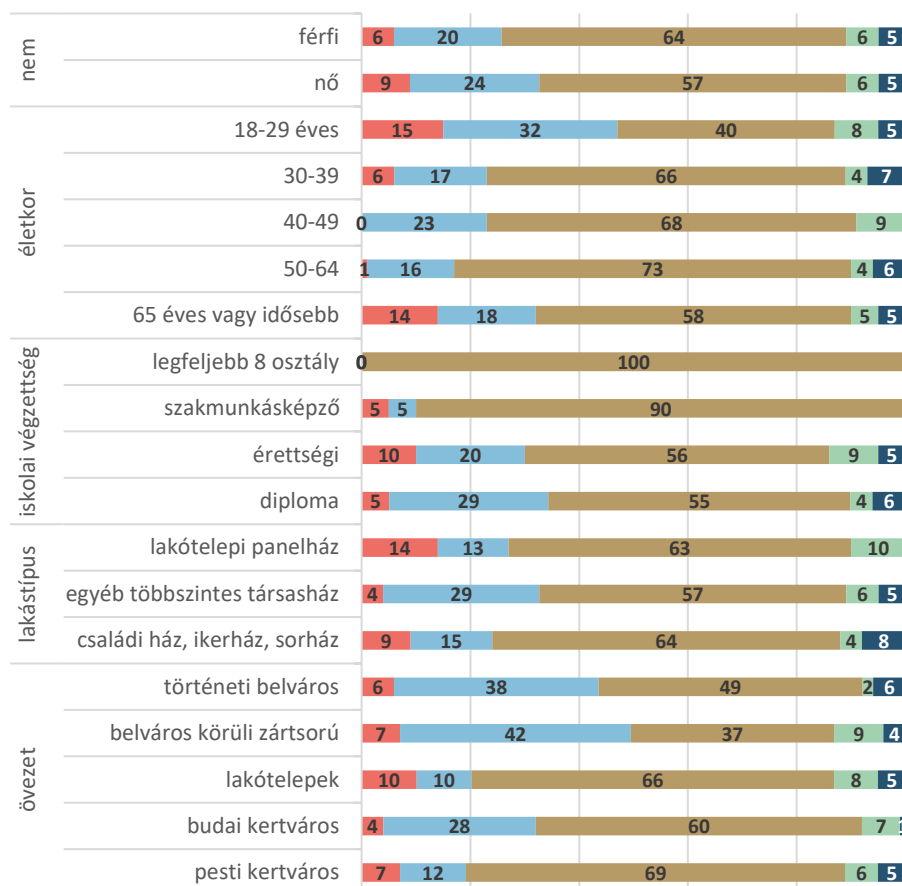
Az előző évi felmérés eredményeihez képest 9%-kal kevesebben szeretnék már különálló családi, kertés házba költözni, azonban a biztosan és a valószínűleg elköltözők többségében még mindig ilyen típusú ingatlanba költöznének a legszívesebben. Ez különösen az agglomerációs övezetbe költözőkre igaz (95%). A költözési igények alapján a budapesti agglomerációban környezeti szempontból is kedvezőtlen **városi szétterülési folyamatokkal, illetve családi házas építkezésekkel kell számolni** a jövőben is. A város terjeszkedésének jellemzőit a *II.1. Épített környezet* c. fejezet mutatja be részletesen.

19. ábra: A költözni szándékozók által választott lakástípusok

Érdekes módon két csoportra jellemző kiemelkedő arányban, hogy családi házba költözne: a lakótelepeken élőkre, valamint a jelenleg is kertvárosban élőkre. A költözést fontolgatók körén belül a belvárosban és a belváros közelében élőkre jellemző a leginkább, hogy Budapesten belül szeretnék új lakóhelyet találni, ők az átlagosnál kisebb arányban törekednek önálló családi házba költözni, jellemzően társasházi lakást keresnek.

Függelék F.3.

20. ábra: A költözni szándékozók által választott lakástípusok bontásban (százalék azok körében, akik biztosan vagy valószínűleg költöznek 5 éven belül)

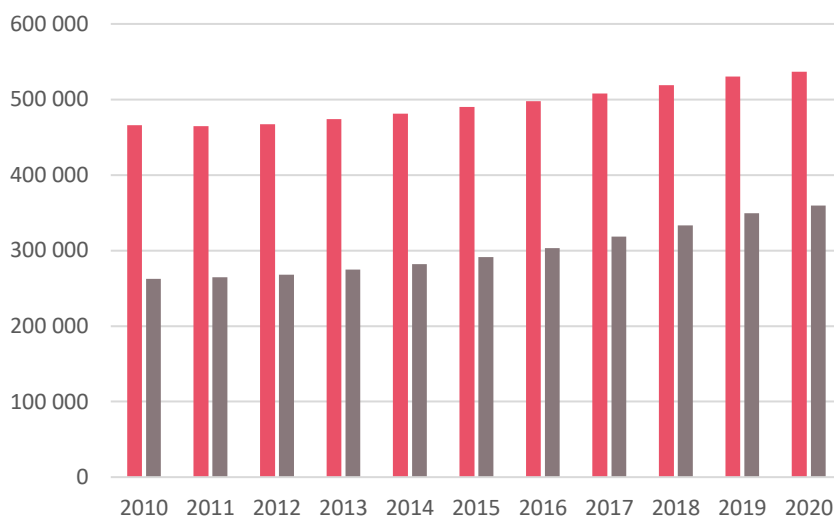
- lakótelepi panelház
- egyéb többszintes társasház
- különálló családi ház
- ikerház, sorház
- nt/nv

A Budapestről elköltözni vágyók jellemzően más környezetre vágnak, több válaszadó hangsúlyozta a főváros rossz környezeti állapotát. Ennek részeként új lakóhelyként főképp a természeti és az egészségesebb környezetet választanának (25%), illetve családi házba költöznének (16%). Többen választották, hogy a költözés mögött családi vagy személyes indokok állnak, emellett egyéb indokokat is említettek, amelyek között nagy számban hivatkoztak a fővárosi rossz közlekedési és parkolási helyzetére.

21. ábra: Költözési szándék indoka a Budapestről kiköltözni szándékozók arányában

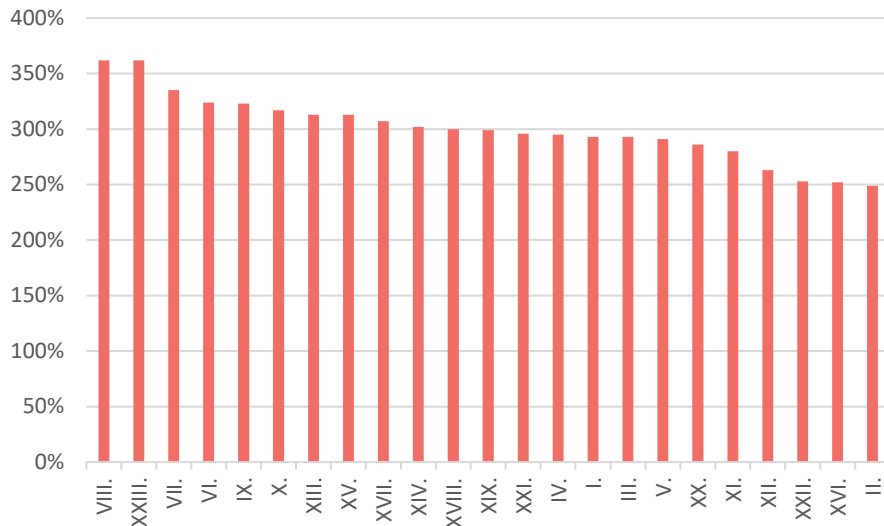
F.3. Szuburbanizáció Budapesten

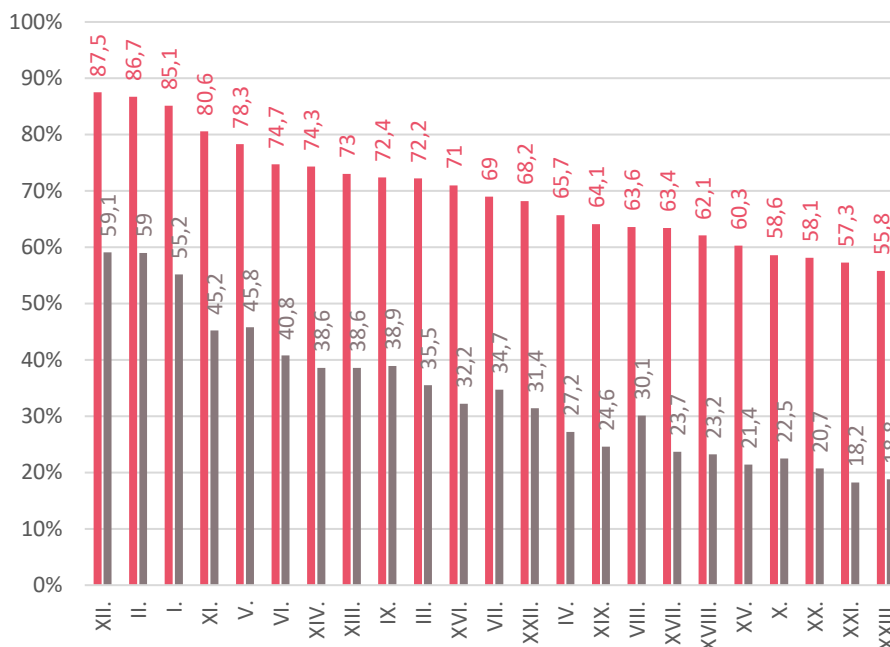
22. ábra: Természetes személy által üzemeltetett személygépkocsik számának változása 2010 és 2020 között (db) (Forrás: KSH adatai alapján)

F.4. Térbeli társadalmi és környezeti egyenlőtlenségek

Európai viszonylatban 2013 óta – Prágával azonosan – Budapesten drágultak leggyorsabban az új építésű lakások ára. Az **egy főre jutó országos nettó jövedelemhez viszonyított lakásáremelkedés Németország után Magyarországon volt a legmagasabb**, azaz a jövedelmi viszonyok és a lakásárak közötti különbség jelentősen romlott az elmúlt 8 évben⁸⁴. Az egyes pesti belső kerületek négyzetméter áraiban közel négyszeres áremelkedés történt (VI., VII., VIII. kerület), de a külső kerületekben is 2,5-3 szoros emelkedést tapasztalhattunk.

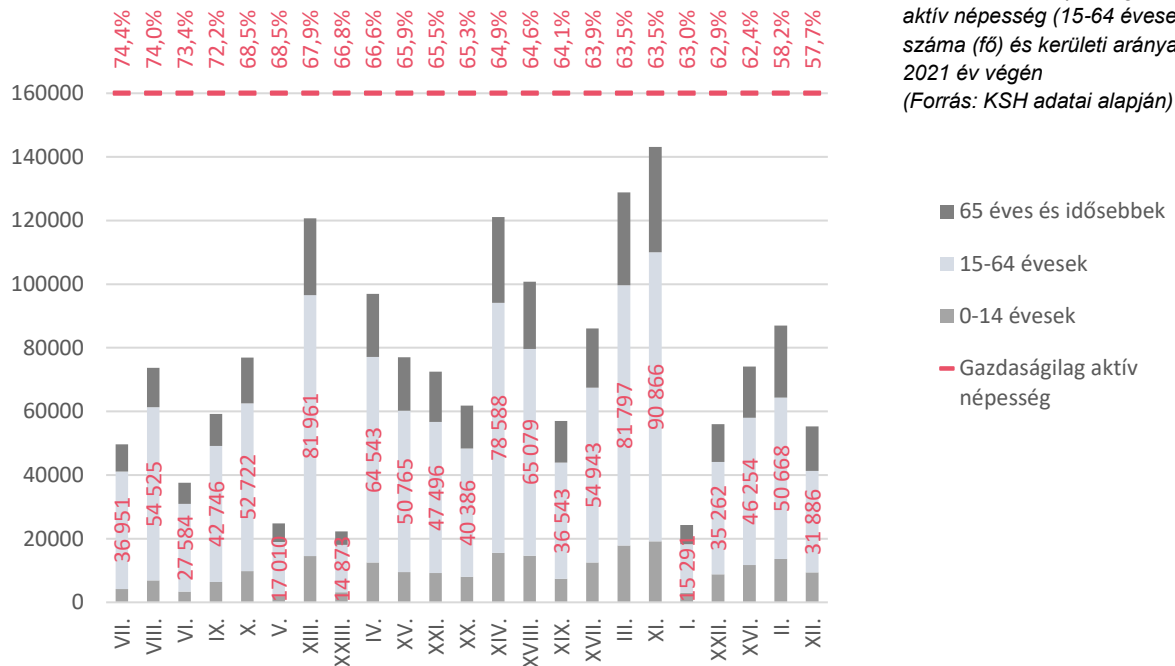
23. ábra: A Budapesti lakások átlagos négyzetméterárának változása kerületenként a 2014-2021 közötti időszakban (%) (Forrás: ingatlanet.hu⁸⁵)

24. ábra: Értelmiségiek százalékos aránya az egyes kerületekben (Forrás: KSH, Budapest kerületeinek 2011. évi népszámlálás adatai alapján)

- Legalább érettségizett, 18-X éves népesség, a megfelelő korú népesség arányában
- Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25-X éves lakosság, a megfelelő korú népesség arányában

A gazdaságilag aktív lakosság aránya a belvárosi (VI., VII., VIII., IX.) kerületekben a legmagasabb, ami utal az egyes korosztályok lakhatási igényeire is: míg a fiatal munkavállalóknak elsősorban a jó közlekedés, a munkahely jó elérhetősége a fontos, addig a gyermekekkel élőknek, illetve családoknak a családi házra, zöldterületekkel rendelkező lakhely iránti igénye magasabb. A gyermekkorúak (0-14 évesek) aránya jellemzően a II., XII., XVI. és XXII. kerületekben a legmagasabb (15-17%) és a belvárosi kerületekben a legalacsonyabb (10% alatt). A kerületek közül a 65 éves és idősebb népesség aránya szintén a II. és XII. kerületekben a legmagasabb (25-26%), a legalacsonyabb arány pedig a VI., VII., VIII. és IX. kerületekben (17-18%) mutatkozik.

A fejezet hivatkozásai

- ¹ Statisztikai Szemle, 88. évfolyam 3. szám:
http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2010/2010_03/2010_03_305.pdf ;
 Stiglitz, J. E. – Sen, A. – Fitoussi, J-P. (2009): Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress (CMEPSP), Paris. alapján
- ² Gombás, I. (1987) A környezetvédelemről reálisan. Valóság, 1. szám.
- ³ ENSZ World Urbanisation Prospects előrejelzése szerint:
<https://population.un.org/wup/>
- ⁴ Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény 112. § 1/1. melléklet szerinti települések
- ⁵ Lennert, J. (2019): A magyar vidék demográfiai jövőképe 2051-ig, különös tekintettel a klímaváltozás szerepére a belső vándormozgalom alakításában. Területi Statisztika, 59. évfolyam, 5. szám.
- ⁶ https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_1_1.html
- ⁷ Dövényi Z. – Kok, H. – Kovács Z. 1998: A szuburbanizáció a lokális társadalom és a helyi önkormányzati politika összefüggései a budapesti agglomerációban. – In: Illés S. – Tóth P. P. (szerk): Migráció I. – KSH Népeségtudományi Kutató Intézet. Budapest. pp. 229–237.
- ⁸ Csanádi G. – Csizmady A. 2002: Szuburbanizáció és társadalom. – In: Tér és Társadalom. 16. (3) pp. 27–55.
- ⁹ Az 1990 után az agglomerációs övezetbe betelepülők körében a Medián Közvélemény- és Piackutató intézet készített reprezentatív felmérést a közelmúltban beköltöző népesség véleményének és szokásainak feltárása. Az adatfelvétel telefonos interjúkkal (CAPI) készült 2022 nyarán, strukturált kérdőívvel.
- ¹⁰ global-residential-cities-index-q3-2018-6052.pdf (knightfrank.com)
- ¹¹ <https://atlatszo.hu/2021/01/21/az-onkormanyzati-lakasok-kozel-tiz-szazaleka-uresen-all-a-fovarosban-a-legtobb-a-8-keruletben/>
- ¹² Nagy, Gy. (2019) A környezeti igazságosság térbeli vizsgálatának lehetőségei Magyarországon. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
- ¹³ Nagy, Gy. (2012) A környezeti igazságosság fogalmi kérdései. A társadalomföldrajz lokális és globális kérdései, pp.269-279.
- ¹⁴ https://www.ksh.hu/stadat_files/ene/hu/ene0006.html,
https://www.ksh.hu/stadat_files/ene/hu/ene0007.html
- ¹⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/EG.USE.PCAP.KG.OE?end=2015&locations=HU&start=1960&view=chart&year=2015>
- ¹⁶ <https://www.iea.org/countries/hungary>
- ¹⁷ http://www.ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0048.html
- ¹⁸ <https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2020/energiaszegenyseg/>
- ¹⁹ [2.2.3.4. Az egy főre jutó éves kiadások COICOP-főcsoportok és jövedelmi tizedek \(decilisek\) szerint \(ksh.hu\)](https://www.ksh.hu/hu/2.2.3.4.Az_egy_fore_juto_eves_kiadások_COICOP-főcsoportok_és_jövedelmi_tizedek_(decilisek)_szerint_(ksh.hu))
- ²⁰ [14.1.2.9. Az egy főre jutó éves kiadások részletezése COICOP-csoportosítás, régió és településtípus szerint \(ksh.hu\)](https://www.ksh.hu/hu/14.1.2.9.Az_egy_fore_juto_eves_kiadások_részletezése_COICOP-csoportosítás,_régio_és_településtípus_szerint_(ksh.hu))
- ²¹ Fellegi, D. – Fülöp, O. (2011) SZEGÉNYSÉG VAGY ENERGIASZEGÉNYSÉG? Az energiaszegénység definiálása Európában és Magyarországon ENERGIACLUB, Tanulmány.
- ²² Otthon Budapesten – Integrált Településfejlesztési Stratégia (lásd: 38.o.) 884/2021. (04.28.) Főv. Kgy. határozattal elfogadva
https://budapest.hu/Documents/V%C3%A1ros%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9si%20F%C5%91oszt%C3%A1ly/Otthon%20Budapesten/I_ITS%20Helyzefelt%C3%A1r%C3%A1s.pdf
- ²³ Diagnosis of causes and consequences of fuel poverty in Belgium, France, Italy, Spain and United Kingdom. EUROPEAN FUEL POVERTY AND ENERGY EFFICIENCY project, WP2 – D5.
- ²⁴ Ambrusz, J. et al. (2020) Éghajlatváltozás és egészség. Jelentés. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest. ISBN 978-963-418-040-1
- ²⁵ VAHAVA projekt és a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, 2006

- ²⁶ Szirmai, V. (2007) A klímaváltozás térbeli társadalmi hatásai, a Budapesti térségben élők sérülékenységét és adaptációját meghatározó térbeli társadalmi mechanizmusok, MTA SZKI, Budapest, Kézirat
- ²⁷ Szirmai, V. (2020) Javaslat. A természeti környezet és a társadalmi mechanizmusok, tényezők lehetséges kapcsolatai, Előtanulmány, összegzett szempontok, Kézirat.
- ²⁸ Ambrusz, J. et al. (2020) Éghajlatváltozás és egészség. Jelentés. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest. ISBN 978-963-418-040-1
- ²⁹ BFVT Kft. (2021) Budapest Fenntartható Energia- és Klímaakcióterve. Egyeztetési anyag. Budapest Főváros Önkormányzata.
[Microsoft Word - BP_SECAP_egyeztetes_i_anyag \(budapest.hu\)](https://www.bfvt.hu/kezes/2021/05/20/egyeztetes/egyeztetes_i_anyag_budapest_fovaros_onkormanyzata/)
- ³⁰ <https://www.statista.com/statistics/778687/overtourism-worst-european-cities/>
- ³¹ https://mtu.gov.hu/documents/prod/NTS2030_Turizmus2.0-Strategia.pdf
L.: 145. oldal
- ³² Az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény 2. § (2) bekezdés n) pont
- ³³ Ávt. 42/A. §
- ³⁴ Ávt. 42/B. §
- ³⁵ Ávt. 42/A. § (4) bekezdés szerint
- ³⁶ A kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról 41/2010. (II.26.) Korm. rendelet 17/B. § (10) bekezdés
- ³⁷ A veszétség elleni védekezés részletes szabályairól szóló 164/2008. (XII.20.) FVM rendelet 4. § (1) bekezdés
- ³⁸ A veszétség elleni védekezés részletes szabályairól szóló 164/2008. (XII.20.) FVM rendelet 3. § (1) bekezdés b)-c) pontok és a (2) bekezdés.
- ³⁹ <https://terezvaros.hu/terezvaros-portal/methods/fmFrontendControl/getFile?key=SylDfLRW2cflriAS1U0w5abCb4DjmTJ8vY4oh3ggA7A0nNomqU>
- ⁴⁰ https://www.kobanya.hu/docs/kobanya/hu/news_attach/3936.pdf?v=3b80e8337103c0942d5d0766b2f51035
- ⁴¹ https://budaipolgar.hu/data/cms178826/BP_2020_03.pdf 27.o.
- ⁴² Átv. 42/B. § (3) bekezdés
- ⁴³ Egyidejűleg tekintettel az Ávt. 43. § (1)-(2a) bekezdéseire, a földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdésére, valamint az állatvédelmi bírságról szóló 244/1998. (XII. 31.) Korm. rendelet 2. § összes bekezdése és annak (2) bekezdésben hivatkozott 1. és 3. mellékletére.
- ⁴⁴ Varga Gy. – Gyuris F. – Kubinyi E. (2023): Társállattartás Magyarországon a statisztikák tükrében a 19. századtól napjainkig. Területi Statisztika (Elfogadott kézirat)
- ⁴⁵ <https://www.wien.gv.at/statistik/bezirke/index.html> / Hundebestand in Wien
- ⁴⁶ Kubinyi E. és Varga Gy. „megbízásából” a Tárki Zrt. által végzett országos szinten reprezentatív felmérés eddig még nem publikált adatai alapján.
- ⁴⁷ Varga Gy. - Gyuris F. - Kubinyi E. (2023): Társállattartás Magyarországon a statisztikák tükrében a 19. századtól napjainkig – Területi Statisztika (Elfogadott kézirat)
- ⁴⁸ Nast, H. (2006): Critical Pet Studies? Antipode 38 (5): 894–906.
- ⁴⁹ Franklin, A. (1999): Animals & Modern Cultures. SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi. 213 p
- ⁵⁰ Szállás.hu (2023): <https://szallas.hu/budapest?bbox=18.8065%3B47.3135%3B19.6333%3B47.6564&checkin=2023-11-17&checkout=2023-11-19&limit=25&search=Budapest>
- ⁵¹ Yavor, K. M. – Lehmann, A. – Finkbeiner, M. (2020): Environmental impacts of a pet dog: An LCA case study. Sustainability 12 (8). 1–13.
- ⁵² Bognár Zs. – Kubinyi E. (2023): The brachycephalic paradox: the relationship between attitudes, demography, personality, health awareness, and dog-human eye-contact. Applied Animal Behaviour Science 264. Paper: 105948.
- ⁵³ Varga Gy.: Kutyás térhasználat Budapesten: szabályozási kérdések és megoldások a 19. századtól napjainkig. In: Lovas Kiss A. (szerk.): Tanulmányok az ember és állat kapcsolat értelmezéséhez I. Antrozoológia könyvek. Debreceni Egyetem GYGYK,

Társadalomtudományi Tanszék és a Debreceni Egyetem Antrozoológiai Kutatócsoportja. Debrecen, 108–121. ISBN 978-963-490-526-4 (Elfogadott kézirat)

⁵⁴ A kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 17. § (1) bekezdés

⁵⁵ Lásd: az állatok védelméről és kíméletéről szóló (Ávt.) 1998. évi XXVIII. törvény 5. § (6) bekezdés.

⁵⁶ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs.tv.) 193. § (1) bekezdés

⁵⁷ Szabs.tv. 196. § (1) bekezdés

⁵⁸ Szabs.tv. 196. § (3) bekezdés és 193. § (3) bekezdés

⁵⁹ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-192/2021. számú ügyben – A közterületi pórázhasználat szabályozásával összefüggésben – https://www.ajbh.hu/documents/10180/3713052/Jelent%C3%A9s+a+k%C3%B6zter%C3%BCleti+p%C3%B3r%C3%A1zhaszn%C3%A1lat+szab%C3%A1lyoz%C3%A1s%C3%A1val+%C3%B6sszef%C3%BCgg%C3%A9sben+192_2021/675b847b-b2e4-953c-a703-0ade764888d?version=1.0 ; továbbá

Jámor A. (2014): A társállatok jogi védelme. – In: Zoványi N. (szerk.): Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában. Doktoranduszok Országos Szövetsége Jogtudományi Osztály, Budapest–Debrecen.

⁶⁰ Stefanics B. – Ráskai-Kiss D, – Sógor G. (2021): Fahelyek és zöldsávok védelme a városi utak mentén. Zöldinfrastruktúra Füzetek 6. Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatal, Budapest.

⁶¹ MEGÉRTI Kft. (2022): Integrált parkhasználat felmérés.

https://budapest.hu/Documents/Varostervezesi_Foosztaly/integr%C3%A1lt_parkhaszn%C3%A1lat_monitoring_2022.pdf

⁶² Panker M. (2015): Ékszerteknősök teelési sikerességének vizsgálata. Doktori Értekezés- Szent István Egyetem.

⁶³ Kubinyi E. és Varga Gy. megbízásából a Társi Zrt. által végzett országos szinten reprezentatív felmérés eddig még nem publikált adatai alapján.

⁶⁴ Piontek A. M. et al. (2021): Analysis of cat diet across an urbanisation gradient. Urban Ecosystems. 24. 59–69.

⁶⁵ Ávt. 48/A. §

⁶⁶ Ávt. 48/A. § (3) bekezdés, továbbá a kóbor állat befogásával, tulajdonjogának átruházásával és elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 785/2021. (XII. 27.) Korm. rendelet 1. §

⁶⁷ NAV (2023): Közlemény a 2022. évben szja 1%-os felajánlásban részesült civil kedvezményezettekről.

https://nav.gov.hu/ado/szja1_1/kimutatasok_elszamosok/civil-szervezetek/felajanasban-reszesult-szervezetek-2022/kozlemeny-a-2022.-evben-szja-1-os-felajanasban-reszesult-civil-kedvezmenyezettekrol

⁶⁸ Palmer, C. – Core, S. – Sandøe, P. (2012): Inconvenient desires: Should we routinely neuter companion animals? Anthrozoös 25/3. 153–172.

⁶⁹ BKK (2023): Így utazunk kutyával a közösségi közlekedés járatain. <https://bkk.hu/utazasi-informaciok/kozossegi-kozlekedes/kozossegi-kozlekedes-kutyaval/>

⁷⁰ Varga Gy. (2022): A companion to everywhere? Mobilities of pet dogs in Hungary. (előadás, 2022.12.01. More-than-human Borderlands and Mobilities in Central and Eastern Europe Workshop, Leipzig)

⁷¹ 141/2021. (I.27.) Főv. Kgy. határozat

https://budapest.hu/SiteAssets/Lapok/2020/budapest-kornyezetvedelmi-programja/Honlapra_BKP_2021_2026.pdf

⁷² 767/2013. (IV. 24.) Főv. Kgy. határozat

https://budapest.hu/Documents/varosfejlesztési_koncepcio_bp2030/Budapest_2030_varosfejlesztési_koncepcio.pdf

⁷³ 884/2021. (04.28.) Főv. Kgy. határozat

https://otthonbudapesten.hu/sites/bp/files/attachment/2021/Otthon_Budapesten ITS2_027_Strategia.pdf

⁷⁴ Varga Gy. (2022): Kutyás térhasználat Budapesten: szabályozási kérdések és megoldások a XIX. századtól napjainkig. (előadás, 2022.10.04. Antrozoológiai Konferencia. Az ember-állat kapcsolat perspektívái, Hajdúböszörmény)

---

⁷⁵ <https://budapest.hu/Lapok/2021/varosi-kutyas-etikett.aspx>

⁷⁶ <https://budapest.hu/Lapok/2020/allatvedelemert-feelos-fopolgarmesteri-megbizottat-nevezett-ki-karacsony-gergely.aspx>

⁷⁷ pl. NÉBIH: Kutyakötelesség – Útmutató a felelős kutyatartás jogszabályi előírásaihoz, 2018.

http://szabadgazdi.hu/wp-content/uploads/2018/11/kutyatartasi_kezikonyv_2018_2kiad_ON.pdf

⁷⁸ Ávt. 49. § (6) bekezdés

⁷⁹ Belváros-Lipótváros Budapest Főváros V. kerület Önkormányzata Képviselő-testületének 14/2020. (III. 13.) önkormányzati rendelete a kedvtelésből tartott állatok tartásának szabályairól, valamint Budapest Főváros XVII. kerület Rákosmente Önkormányzata Képviselő-testületének 22/2022. (IX. 22.) önkormányzati rendelete a helyi állattartás szabályairól

⁸⁰ Ávt. 42/C. §

⁸¹ Varga Gy. (2023): A kóborállat-állomány csökkentésének változó módszerei Magyarországon. In: Banai Zs. – Dancs R. R. – Górány N. – Kőszegi M. – Natkó A. – Rénes B. (szerk.): KUT: Katasztrófák után... Természeti csapások, járványok és ökológiai folyamatok a történelemben. Budapest: Martin Opitz Kiadó. 233–243.

⁸² Ávt. 42/C. § (7) bekezdés

⁸³ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 10. § (2) bekezdés

⁸⁴ <https://blog.kpmg.hu/2021/12/csak-praga-tartotta-a-lepest-a-budapesti-lakasarak-duplazodasaval/>

⁸⁵ <https://www.ingatlanet.hu/statisztika/Magyarorsz%C3%A1g>